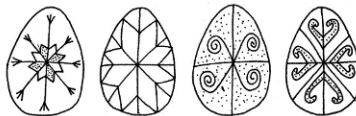
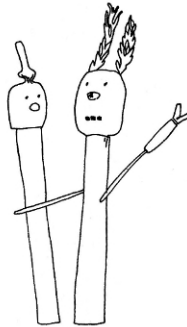

MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG
MOZGALOMPEDAGÓGIAI SZAKOSZTÁLY

MOZGALOMPEDAGÓGIAI FÜZETEK 6.

A hagyományok szerepe a gyermekszervezetek tevékenységében

Budapest, 2013.

Szerkesztette: Révész György

Magyar Pedagógiai Társaság 2013.
Felelős kiadó: Trencsényi László
ISBN 978-963-7123-30-6

A sorozatszerkesztő előszava

A Mozgalompedagógiai füzetek immár hatodik kötetét bocsátja útjára a Magyar Pedagógiai Társaság Mozgalompedagógiai Szakosztálya. A sorozat célja: bemutatni a magyar gyermek- és serdülőkori szervezetek történetét, tevékenységét, hagyományait, értékeit.

Az eddig megjelent füzetek változatos képet mutatnak: van közöttük konferencia kötet, mozgalomtörténeti tanulmány, dokumentum-kötet, (mozgalom)pedagógiai cikk- és esszégyűjtemény, és van olyan is, amely egy pedagógus életpályát mutat be, annak mozgalompedagógiai vonatkozásaival együtt.

Jelen kötetünk a 2012. május 11-én a Mozgalompedagógiai Szakosztály és a Hagyományismereti Szakosztály közös rendezésében Budapesten, a Hagyományok Házában rendezett, *A hagyományok szerepe a gyermekszervezetek tevékenységében* c konferencia korreferátumait és hozzászólásait, valamint a konferenciához kapcsolódó – háttér-dokumentumot tartalmazza.

A konferencia sokoldalúan mutatta be a hagyományörzés értékközvetítő funkcióit és a gyermekszervezetek gazdag lehetőségeit e területen. Öröndetes, hogy – amint ez a korreferátumokból és a hozzászólásokból kiderült – a különböző gyermekszervezetek tudatosan vállalják ezt az értékközvetítő feladatot, és ehhez gazdag módszertani apparátusuk is van, sajnálatos viszont, hogy a gyermekszervezetek számának és taglétszámának csökkenésével ez a tevékenység gyermek- és serdülő korosztály egyre szűkebb körét éri el és ragadja magával. Ezért is volt olyan fontos ez a tanácskozás és ezért fontos ez a kötet is, hiszen jól láttatja nem csak a lehetőségeket, hanem a tennivalókat is.

A tanácskozás keretében került sor – a Mozgalompedagógiai Szakosztály által hagyományteremtő módon alapított – Vasvári Diploma 2012. évi kitüntettjeinek köszöntésére is.

A rendezvény szervezői köszönettel tartoznak a Hagyományok Háza vezetésének és munkatársainak, hogy lehetőséget biztosítottak a tanácskozás lebonyolítására.

Köszöntő

A konferencia résztvevőit a Hagyományok Háza Folklór Osztálya Munkatársa, Legeza Márta üdvözölte:

Nagy-nagy szeretettel köszöntöm a konferencia résztvevőit, az egybegyűlteket. Csak néhány szóban szeretném megnyitni ezt a nagyon tartalmasnak ígérkező konferenciát. Egészen véletlenül cseppentem ide, mert Sándor Ildikó kolléganóm nagy sajnálatára nem tudott részt venni, és így kért meg engem, hogy legyek ennek a konferenciának a házigazdája. A Hagyományok Háza Folklór Osztályán dolgozom néprajzusként, gyerekprogramok szervezőjeként, illetve lebonyolítójaként, és azért is nagyon örültem ennek a konferenciának, mert gyermekkoromban, a kilencvenes években megéltem azt, hogy mennyire nagy szerepe van a hagyományoknak, illetve életetésében a különböző gyermekszervezeteknek. Én regőscserkész táborokban töltöttem a nyaraimat, mindig egy hetet, és abból töltekeztünk egész évben, és talán innen is az az indíttatás, hogy én néprajz szakra kerültem. Akkor, ezekben a táborokban kezdtem el néptáncolni, kézműveskedni, megismerkedtünk különböző anyagokkal, és ezek az élmények nagyon mélyen belém épültek, és nagyon tudom, hogy a mai, értékvesztett világunkban nagyon nagy szerepe van a hagyományoknak, és a közösséget megtartó erők ezek, és ezért is nagyon örülök ennek a konferenciának, és kívánom, hogy nagyon tartalmas legyen, és érezzék jól magukat, és gyarapítsák ezeket az ismereteket.

A Magyar Pedagógiai Társaság Mozgalompedagógiai Szakosztálya által adományozott Vasvári Diplomák átadása után (ld. Függelék) Trencsényi László nyitotta meg a tanácskozást.

Trencsényi László megnyitója

Kedves Barátaim!

A sokféle s olykor egymással is perelő gyermekmozgalomnak – Magyarországon mindenesetre – kezdetük óta két közös vonásuk volt, megannyi különbségük mellett. Az első: a természettel való együttélést (nyugodtan nevezhetjük így:) posztmodern-zöld ideológiákban fogalmazták meg, ez egyébként egybeesett a gyerekek természeti-természetes romantika igényével. A második pedig: a hagyományok, a néphagyományok elevenen tartása iránti elkötelezettség. Például ez is olyan dolog, ami nem elválaszt, hanem összeköt.

De összeköt a hely (a Corvin téri épület) szelleme. Itt dolgozott Muharay Elemér (aki a Levente-együttes alapítója volt, s később éveken át jeles szerzője az Úttörővezetőnek), itt dolgozott Kaposi Edit (aki Soli Deo Gloriás volt, s mégis ő koreografálta 1949-ben a „Hegyek között, völgyek között zakatol a vonat” című.

legendás játékot. S itt dolgozott Keszler Marika (a gyermek-néptánc legendás alakja), Hollós Gizike (a játszóház „anyja”), Debreczeni-Mezsei-Gabnai, a drámapedagógus triász, a hetvenes évekbeli úttörő-színjátszó fesztiválok zsűrorai, s még sorolhatnám – egészen a kedves vendéglátókig, a Hagyományok Házának munkatársaiig.

Így van ez jól.

„Süvegemen nemzetiszín rózsza” – emlékeztetett Balázs Gyurkáról szóló laudációjában Laurenszky Ernő. Folytatom az Arany János ihlette népdalt én is: „ajakomon kedves babám csókja”. Remélem ezen a szép tavaszon, hogy erről is lesz ma szó. Kevésbé metaforisztikusan fogalmazva: arról, hogy a hagyomány, a néphagyomány nemcsak a nagyközösségi identitások erősítésére alkalma, de legalább annyira személyes életünk – akár például a kamaszok párkapcsolata – megoldásaiban is.

Jó tanácskozást kívánok.

Korreferátumok

Rakó József

a Magyarország Felfedezői Szövetség elnöke, az Őrsvezető és az Iránytű c. lapok egykori főszerkesztője

Kísérlet az Úttörőszövetség megreformálásáért. A hagyományörző őrsvetetői találkozók története.

Kedves barátaim, kedves hallgatóim!

Az őrsvetetői találkozóról tartok egy kis visszaemlékezést. Azzal kezdem, hogy Az úttörőmozgalom történetét végig kíséri a megújulás iránti szüntelen kényszer. Ezt mintha jelezné az előadásom címe, azonban én nem erről akarok beszélni, és nem az úttörőmozgalom kritikája a feladatom.

1968 őszén – nagyon rég volt – megjelent egy folyóirat az őrsvetetők munkájának, az őrsi közösségek erősítésének a céljával. Kezemben tartom az első példányt. A címlapon egy parasztszekérre fölkeredzkedett őr túrázik. A kocsni oldalán egy tábla van: „KÜLÖNJÁRAT”. Erről a különjáratról lesz most szó vagy húsz percig.

Amikor megalakult a szerkesztőség – mindössze három tagból állt –, akkor elhatároztuk – 1968-at írunk –, hogy a gyerekek hazafias nevelése lesz a fő célunk. Megpróbáljuk, hogy mekkora karja van egy gyereknek, és mekkora szíve, amelybe befogadhatja a hazáját. E végből abban a korszakban furcsának, szokatlanak hangzó toborzót jelentettünk meg, amelyben Magyarország felfedezésére hívtuk őket. Megkérdeztük: eljönnének-e Magyarország különböző tájaira, híres várainkba, Szigetvárra, Kőszegre, Sárospatakra, Egerbe, s az úttalan utakon alig megközelíthető Regécre? A jelentkezés feltétele az volt, hogy a kisközösség tagjaival ki kell választani szülőföldjük nekik legjobban tetsző ékességet, azt a szépséget, amely szerintük a szülőföldjük legszebb helye, azt az értéket, amelyet örökségüknek tartanak. Ezzel lehetett jelentkezni a találkozóra. Az őrsvetetői találkozók pedig Magyarország egy nevezetes tájával ismerkednek meg, s a saját örökségükhöz teszik hozzá ezt az új, felfedezett szépséget, értéket, amelyet nemzeti örökségnek nevezünk.

Darázsfészekbe nyúltunk. 1968-at írunk, az úttörőközpont buzgó korifeusai azonnal belekötöttek az *örökség* szóba, és a *nemzeti örökség*be. A *nemzeti szót* abban az időben nacionalistának érezték, az *örökségre* meg azt mondták, hogy idegen a szervezetben, hogy a gyerekek arra fognak gondolni, hogy pénzt ad nekik az úttörőmozgalom (az örökségből).

(Nem tudom kihagyni, hogy amikor 1956-ban megszűnt az úttörőmozgalom, és helyette a Magyar Őrszemcsapatok Szövetsége alakult meg, akkor is egy toborzót

írtam, és én mondtam el a rádióban. Már este a rendőrségen találtam magam, mert a Kossuth Rádió közvetítette. 1968-ban azért más volt a helyzet, nem kerültem semmilyen rossz kézbe.)

Mindenesetre az úttörőmozgalom lábhoz tett fegyverrel várta, hogy mi történik az őrsvetők lapjával. Ámde csak két őrsvetők találkozáját kellett megrendezni ahhoz, hogy ne tiltsanak le bennünket. Egy különleges ok miatt védetté váltunk, a túrt kategóriába kerültünk. Az úttörőmozgalom terveiből, programjából teljesen kihagytak bennünket, munkánkat nem becsülték. Viszont szabadok voltunk. Indult a Különjárat...

Huszonkét őrsvetetői találkozót rendeztünk. Tegyük az idő mérlegére, hogy vállalt misszióink miben gazdagította az egyetemes magyar pedagógia törekvéseit, mivel gazdagította a gyermekmozgalom programját. Keressük meg a válaszokat a találkozók történetéből vett példákban.

Sopronba akkor érkezett 300 őrsvetető, amikor Sopron születésének, megalapításának hétszázadik évfordulóját ünnepelte. Hát a meséből és a történetből ismert **hétszáz**, akkor az őrsvetők – a játékos 7 pecsétes titokra gondolva – 7 hűségpecséthez keresték, gyűjtötték a város, a környék szépségeit, értékeit. Felfedezőutakra indultak, együtt az ottani gyerekekkel. 6 pecsét alatt a soproni értékeket választottak, mindegyikhez hozzáfűzték, hogy miért fogadják örökségüknek? Hat pecsét alatt gyűjtötték össze a gyerekek Sopron értékeit, és a hetedik pecsét alatt mindenki az otthonról hozott szülőföld örökségét helyezte el.

Lezajlott a találkozó. Az utolsó napon a város vezetői kitüntetésben részesítették az őrsvetetőket, majd átadták Sopron **ALAPÍTÓLEVELET** a szerkesztőségnek, s azon túl minden évben pályázni lehetett a hűség kitüntetésre. Sopron visszavárta Magyarország felfedezőit. Itt mondtuk ki, hogy egy gyerek is lehet hazafi, s akár kitüntetést is kaphat hazájától.

Gyönyörű kitüntetéseket osztogattak, és ezzel jogfolytonossá tették Sopron város kitüntetését gyerekeknek. A gyerekek megkapták a város elismerő oklevelét, kitüntető jelvényét, és hazavitték azt a pecsétet – tehát annak a pecsétnek a mondanivalóját –, ami nekik legjobban tetszett. Így aztán Sopron és egy kicsi falu öröksége találkozott, és övék lett Sopron a csodálatos értékeivel. A legnagyobb tiszteletet adta meg a város a pedagógusoknak, akik kísérték a gyerekeket, és a gyerekeknek is.

A gyerekek pedig megkapták a szülőföldhöz kötődő játékokat, Sopron város elismerését, amelyet bemutattak iskolájuknak. A csapatok vezetőinek egyre nagyobb részét nyerte el a kisközösségeket aktivizáló programunk.

És ez így történt minden városban, ahol őrsvetetői találkozó volt. Lapunknak a legnagyobb tiszteletet adták meg a történelmi városok vezetői, pedagógusai, egyetértve a hazához kötés missziójával.

Ettől kezdve a *különjárat* szabadon futott. Tehát senki nem szólt bele a

munkánkba. Igaz, az úttörőmozgalom soha nem fogadta be saját programjának az őrsvetető találkozóinak mondanivalóját, de szabadok voltunk, a *különjárat* működött.

Folytatom a visszaemlékezést. Korhű öltözékben fogadta Szigetváron Zrínyi Miklós, Kőszegen Jurisics a gyerekeket. Eger várában Dobó esküjét mondták el az őrsvetetők. Felfedező utakat szerveztünk a Beregbe, az Őrségbe, a Göcsejbe, a Zemplénbe. Megannyi élmény a hazáról!

Vaja, Vay Ádám várkastélya bölcsője volt az őrsvetetői találkozóknak. Köztudomású, hogy Rákóczinak volt egy gyerekekből álló csapata, a Nemes Ifjak Társasága. Ennek a példájára, történetének megismerésére megalakult Vaján a Nemes Ifjak Társasága. És ez volt az indulópont oda, hogy elkezdődtek a Szülőföld próbák a szervezetben. Legalább is azokban az őrökben, amelyek ránk hallgattak. Ez volt az első lépés ahhoz is, hogy megjelentek a történelmi játékok, és mind a mai napig tartanak.

Sárospatak. Azt írtam itt fel magamnak, hogy „hagyományörzésünk kincsosztó városa”. Most egy pillanatra azt kérem a kedves hallgatóságtól, hogy élje bele magát abba a történetbe, amit elmondok. Éjszaka fölkellettük a gyerekeket, és megkérdeztük, ki merészelne létrán bejutni a sárospataki ősi várba. Természetesen mindenki jött. Bementünk a várkastélyba, és ott a gyerekeket egy nagy terembe – később kiderült, hogy ez az országgyűlések terme volt, a lovagterem – hívták meg a város vezetői. Csak egy fáklya égett a szobában, vagy teremben, a fáklya mellett egy díszőr és egy hatalmas nyitott kincsesláda, tele libertással. Természetesen ezek a kereskedelemben is kapható libertások voltak, de hű másolatai az egykoriaknak. És akkor ez a fáklyás őr felolvasta, hogy mindenki kettő libertást vehet ki magának. Egy az övé, mert sikerült neki a pályázata, mert kitűnően szerepelt a találkozón, egyet hazavisz, ahol titkos szavazással az őr dönti el, hogy ki kapja meg a libertást.

Itt azután elágazna az én mondanivalóm a felé, hogy hogyan törődünk mi az otthon maradt gyerekekkel, és azokkal az őrökkel, akik nem jutottak el az őrsvetető találkozóra. Hát például így. Tehát e mellé a libertás mellé hazavitték a Rákóczi-játékokat az őrsvetetők, amiket otthon játszottak el.

Vonjunk egy rövid mérleget a huszonkét találkozóról. A hazához kötés bő forrásait nyitották meg a történelmi játékok és népi hagyományörző játékok, amelyeket otthon is meg tudtak szervezni. A közösen átélt játékok, próbák, a találkozókról hazavitt ötletek közösségépítő erővé váltak.

Egy külön fejezetet érdemelne a vezetővé nevelési programunk, amellyel megtanítottuk, hogy hogyan kell a kisközösségeket vezetni, hogyan kell gyerekek értékeit megtalálni.

A pedagógusok nagy számban csatlakoztak az őrsvetetői találkozóinak mondanivalójához. A pedagógusok mellett a társadalom különböző rétegeiből álltak mozgalmunk mellé olyan felnőttek, akik maguk is megtalálták a segítsé-

módjait. Sok mindent megcselekedtünk az őrsvetetői találkozókra, amit nekünk még elnéztek, megengedtek.

Több helyen tovább élt a találkozó programja. Egerben azóta is minden évben megrendezik az egykori várjátékot. Ma már országos hírűvé vált a tápióbicskei hídi csata, amelyet mi játszottunk el először.

Azok a városok, ahol voltunk – huszonkét találkozót rendeztünk –, mindannyian alapítólevelet adományoztak, egy-egy városi tanácselnök eljött a következő városba az őrsvetetői találkozóra, és azt láttuk, hogy a felnőttekben is lappang, és lelkük mélyén erősen érződik a hazához való ragaszkodásuk. Ezért aztán nekünk mindent megengedtek, eltűrték az őrsvetetői találkozókra, még a székely himnusz megtanítását is.

Eredményeinkhez döntő módon járultak hozzá azok a pedagógusok, akik segítettek, biztatták az őrsvetetői találkozókra készülődőket, akik hagyományörző csapatokat kezdtek szervezni az őrsvetetői találkozók a példája nyomán, akik bátrak voltak, amikor a hagyományörző mozgalmunk, nemzeti missziónk válaszüthöz érkezett.

1989 tavaszán beszüntették az őrsvetető lapját, amelyet időközben Iránytűvé kereszteltünk. A történelmi idők közeledése nem ért bennünket váratlanul. 1988-ban, huszonkét év után, a vajai várkastélyban elhatároztuk, hogy az őrsvetetői találkozók programja, eszmeisége, a nemzethez tartozás, a hazaszeretetre nevelés misszióját vállalva új szervezetet alapítunk, kilépünk az Úttörőszövetségből. Erre 1989 szeptemberében került sor, amikor mintegy kétszázötven csapatvezető kimondta elszakadását. Másnap kértük a Fővárosi Bíróságtól az önálló szervezeti bejegyzést Magyarország Hagyományörző Felfedezői néven.

Az őrsvetető-Iránytű 1989. májusi utolsó száma egy különleges eseményről adott hírt. Megtaláltuk az 1848/49-es szabadságharc közel száz gyerekhősét. Útra kelt Damjanich vörössipkásainak kerékpáros csapata, a Jászságban kétszáz hagyományörző őr alakult. A XXII. őrsvetető Találkozó Sátoraljaújhelyen volt, ekkor alapítottuk a zempléni honvéd gyerekhősök ligetét a Jókai iskola kertjében. Ma is ápolják ezt a hagyományt. Az isaszegi és tápióbicskei történelmi játékok után a híres komáromi erődöt is elfoglaltuk. Új történet kezdődött: a Magyarország Felfedezői Szövetség története.

Sajnálom, hogy kimért időm nem engedte meg, hogy a huszonkét találkozórol kiemeljek egy párat. Ha megengeditek, inkább elmondok egy-két vidám történetet.

Kicsi Magyarország címmel meghívtak bennünket Bátaszékre, ahol a termelőségvetkezettől egy területet kaptak örökbe a gyerekek, egy védett területet. Amikor én megérkeztem Bátaszékre, az igazgató fogadott, majd az őrsvetető azt mondta, hogy menjünk akkor ki a „Magyarországba”. Kérdeztem az igazgatót, hogy „Te jössz velünk?” Mondta, hogy nem, őt nem hívták. Aztán bemutatták nekem a birodalmukat, és kiderült, hogy miért nem hívták meg az igazgatót: három

gyerek egy indián őrs tagja volt, és azok mindig békepipa szívásával kezdték és fejezték be a gyűlést.

Eger. Tart a nagy csata vár közepén, a főterén, amikor megjelenik a hadszíntéren egy anyuka, és bekiabál: „Árpád! Otthon hagytad a pajzsodat!” Felemelte, a kezében egy hatalmas fazékfedő volt.

Heister tábornok elfogását játszottuk el Egerváron, ez Zalában van. És én nem is voltam a helyszínen, amikor kétségbeesetten érkezett a hír, hogy a gyerekek megtalálták Heistert, de nem akarják kiengedni a szobából, amikor ki akar onnan jönni, elkezdik ütlegetni. Úgy, hogy meg kellett a harcos kurucoktól mentenem egy csapatvezetőt.

Lakatlan sziget. Esztergomi őrsvezetői találkozónk egy gyönyörű pillanata volt, amikor egy lakatlan dunai szigetre szállítottak bennünket. Ott már volt egy csapat, és el kellett foglalni tőlük a szigetet. Izgalmas volt.

Egy Hajdú megyei őrsünk kapott a halüzemtől egy tavat. Egy igazi tavat. Olyan tavat, amelyikben halak is voltak. Bizonyos munkát vállaltak érte a gyerekek. Még ma is őrzöm azt az örökös horgászengedélyt, amit nekem küldtek, hogy bármikor jogom van ott horgászni.

Innen lehetne gyönyörű elágazást tenni oda, hogy minden őrs mellett volt egy felnőtt. Segítő. Egy barát. Egy jó ember, aki nem mindig pedagógus volt, hanem vagy szülő, vagy valaki a faluban, aki ráért erre. Sopron város az egyik évben összehívta a magyarországi őrsi barátok gyűlését. Az útiköltséget, az ottani szállást a városi tanács vállalta. Csodálatos esemény volt.

Én csak azért emlékezek most ezekre a találkozókra, hogy mi az úttörőmozgalomban ügylődünk, bár más programmal, mint a hivatalos tervezetű program volt, de az úttörőmozgalmat gazdagítottuk. És ezt mindenki úgy fogta fel abban az időben, hogy ha az őrsök megerősödnének az úttörőmozgalomban, akkor az lenne a jövő útja.

Megköszönöm a szíves figyelmeteket.

Némethy Kálmán

cserkész segédtsízt, regöscserkész vezető

Regös cserkészet és hagyományörzés

Jó napot kívánok mindenkinek. Némethy Kálmán vagyok, a 442. számú Báthory László Cserkészcsapat vezetője, egyben a Magyar Cserkészszövetségben a regös szakág vezetője.

Bevezetőül néhány mondatot szólnék magáról a cserkészetről. Itt egy rövid kis anagrammában összefoglaltam, hogy mi a cserkészet lényege. Megpróbálom a nagy szavakat kerülve összefoglalni, hogy mitől cserkészet a cserkészet:

- *Cselekedve tanulás*: ez egy angol eredetű kifejezés, Learning by doing, azaz minél inkább csinálja a gyerek. Ne előadás legyen, mint amit most Önök végig kell, hogy üljenek, amíg én itt beszélek, hanem maga is csinálja végig.
- *Elköteleződés*: a cserkészek fogadalmat tesznek, törvények vannak, amelyek szabályozzák az ő életüket.
- *Részvétel*: azaz folyamatosan vegyen részt. Ne az legyen, hogy két évig voltam cserkész, hanem alapvetően életformának tekintjük. Tehát egész életére hatással legyen mindaz, amiről majd beszélni fogok.
- *Kisközösség*. Mint már az előző korreferátumban is hallottuk, ez az őrsi rendszer. Az őrs az élén az őrsvezető áll. Talán annyi különbség van az úttörő és a cserkészet között, hogy a cserkészetben a pedagógusoknak a szerepe minimális, ők igazából nincsenek. Magát az őrsöt a három-négy évvel idősebb őrsvezető vezeti. Épp ezért elég nagy felelősséggel is jár – pont emiatt – az őrsvezetőképzés. Ez egy nagyon komoly feladata a cserkészetnek, hogy csak olyan fiatalok kerüljenek az őrsök élére, akik ezt tudják csinálni.
- És végül: szeretnénk *szolgálni* a magyarságot, azaz – amint az előbb is elhangzott – fontos feladatunk a hazafias nevelés.

A cserkészet lényege

Cselekedve tanulás

Elköteleződés (fogadalom és törvények)

Részvétel a folyamatos és ösztönző, vonzó és hasznos programokon

Kisközösségi (őrsi) rendszer

Életforma

Szeretni és szolgálni a magyarságot

A cserkészetben belül van a regös mozgalom, amelyik a cserkészetnek volt a két világháború között egy irányzata. Maga a falujáró és a regös mozgalom is a cserkészetből indult el a harmincas évek elején. A második cserkésztörvény szerint „A cserkész híven teljesíti kötelességeit, melyekkel Istennek, hazájának és embertársainak tartozik”, azaz leginkább a haza és az embertárs szolgálata mutatkozik meg. Teleki Pál, aki főcserkészünk is volt '41-ben, halála előtt nem sokkal a magyar cserkészetet két alappillérre helyezte. Az egyik a Biblia, vagyis a vallásos érzület, illetve a magyar népi kultúra. És itt kötődünk mi, regös cserkészek a cserkészethez.

Néhány szót arról, hogy mi történt az újraindulás után '88-89-ben indult újra a cserkészlet, és ekkor indult újra a regös mozgalom is a cserkészleten belül. Huszonhárom regös táboron vagyunk túl, vagyis huszonkettőn, most jön majd nyáron a huszonharmadik. Azt látni kell, hogy a rendszerváltás után, különösen az elmúlt nyolc-tíz évben a népi kultúra presztízse, tehát a tekintélye a mai fiatalok körében viszonylag alacsony, és azt gondolom, hogy ezzel nem mondok túlságosan újat. Bármennyire is feléledt a hetvenes években és azt követően a táncház mozgalom és ért el hihetetlen eredményeket, mégis, az átlag diák számára nem a néptánc és nem a népdalok azok, amelyek elsősorban fontosak, nem ezt hallgatják, és nem ez a meghatározó.

Természetesen ez a jelenség a cserkészleten belül is érzékelhető valamilyen szinten. A cserkészlet egy jelentős részét ugyanúgy nem érdekli a magyar népi kultúra. Éppen ezért a regös cserkészlet egy kis kör a cserkészleten belül, egy kis közösség.

Nézzük tehát akkor, hogy mit csinálunk mi, regös cserkészlet. A regös cserkészlet munkának az egyik legfontosabb eseménye a most már huszonhárom éve minden évben megrendezésre kerülő regös tábor. Itt négy korosztállyal foglalkozunk külön-külön.

Kezdjük az alsó tagozatosokkal. Nyilvánvaló, hogy egy hat-hét éves kisgyerek számára a leginkább hozzá közelálló dolog a népi játék. Azok a népi játékok, amelyekből hihetetlen sok van, és ezeket jórészt mind el is felejtettük. Ezeket az énekes, mozgásos népi játékokat próbáljuk meg előszedegetni. Illetve, a másik célunk, hogy ezeket a kisgyerkőcöket valahogy közel hozzuk a népi kultúrához. Aki eljön a táborba, valószínűleg semmit nem hoz otthonról, hiszen ma már a szülők nem nagyon énekelnek népdalt, sőt, egyáltalán nem. Ezeket a gyerekeket megpróbáljuk valamilyen szinten – jó értelemben – megfertőzni. Megpróbálunk minél több elemet felvillantani, hiszen – megint életkori sajátosság – az ő esetükben nem lehet túl hosszú foglalkozásokat tartani, mert nekik mindig valami változatosságra van szükségük. Ezért 40-45 perces blokkok után váltunk, és valami újat kezdünk velük. Náluk természetesen a kézműves hagyományoknak még egy alacsonyabb szintjét fogjuk csak megcélozni, hiszen náluk például a korongozás még nem igazán működik, ezt még nem tudják, de mondjuk a szövés, az már elég jól megy. A táncnak ebben az életkorban még kisebb jelentősége van, csak egyszerűbb dunántúli néptáncokkal foglalkozunk. Nagy sikert aratott egy kis hatéves pár. A pár fiútagja „csalás” útján került be a regös táborba, hiszen még óvodás volt, amikor először táborozott. Elvileg a regös táborba óvodások nem jöhetnek, de mivel az idősebb testvérei mind ott voltak már, azt mondtuk, hogy jó, akkor jöjjen. És egészen jól érezte magát.

Általában a népi játékokat is zenekar kíséri. Az is tapasztalat, hogy ha nem CD-ről szól a zene, hanem valóban odateszünk melléjük egy népi zenekart, akkor egészen más lesz a hangulata. És ennek azért egészen más lesz az atmoszférája még egy olyan gyerek esetében is, aki egyébként nem nagyon érzi közel magához ezt a kultúrát. Ezért igyekszünk mindig élő zenekart is szereztetni a táborainkba.

A következő fokozat, a felső tagozat. Ez a kiskamasz kor, ahol már lehet és kell a népi kultúrában valami újat behozni, és itt próbálunk egyfajta regös identitást kialakítani. Tehát azt mondjuk: igen, te regös cserkész vagy, neked a népi kultúra fontos, még akkor is, ha egyébként az iskolában az osztálytársaid között nem biztos, hogy ezt föl tudnád vállalni, de legalább itt nyugodtan vállald föl. Számukra nagyon fontos a kézműveskedés. Egy-egy regös táborokban minden évben 200-250 cserkész szokott megjelenni, és minden évben legalább 15-20 olyan felső tagozatos cserkészünk van, akik láthatóan idegenkednek a néptánctól, a népdaltanulás alatt alapvetően mindent csinálnak, csak éppen a népdalt nem éneklük, de ha kézműveskedésről van szó, akkor az ötvenkettedik tarisznyát is megszövik. Tehát ebben a korosztályban nagyon fontosak kézműves foglalkozások. A táncban a széki, a mezőségi és a szatmári, tehát az alap táncházas táncokat szokták tanulni, hogy az esti táncházban – ahol ezek előkerülnek, meg tudjanak mozdulni.

A regös táborban mindig van egy keretmese. Mindegyik altábor, mind a négy korosztály számára külön a náluk néhány évvel idősebb vezetők egy-egy keretmesét fogalmaznak meg. A felső tagozatosoknál már a különböző szerepekhez illeszkedő jelmezek is vannak. Ebben a korosztályban gyakran valami történelmi sztorit vesznek elő, és akkor abban a jelmezben fognak megjelenni a vezetők. Például a résztvevők beöltöznek egy falu előljáróságának. Reverendában meg egy furcsa kalapban a jelenik meg a plébános, sujtásos ruhában pedig a földesurat jelképező személy. Vagy egy másik esetben doktornak, kertésznek, stb. öltöznek a szereplők.

A következő, a leghálásabb korszak a gimnazisták. Aki ugyanis gimnazistaként eljön, az azért van ott, mert neki ez fontos. Tehát velük nagyon sok mindent lehet már alkotni, és éppen ezért nálunk mindig az a cél, hogy egy gimnazista ne csak úgy általában legyen regös, hanem valamibe ássa egy kicsit bele magát. Például, a gimnazistáknál mindig van fakultatív tánctanulás. Tehát van, mondjuk naponta két óra néptánc, de aki szeretne, az kézműveskedés helyett mehet egy-két órát még pluszban táncot tanulni. És akkor csak egy tájegységnek a konkrét táncát tanulják meg, tehát kicsit elmélyedhet. Vagy például egy kismesterségbe ássa bele magát. Tehát jöjjön oda, és akkor ne huszonötféle kismesterséget próbáljon ki, hiszen ő már korábban is volt táborban, ő már felső tagozatos korában ezeket megcsinálta, most abba ássa bele magát, amit ő szeretne, hogy aztán majd, ha hazamegy a saját cserkészcsapatába, ahol nem mindenki regös cserkész, akkor ő ezt tudja továbbadni. Sokan közülük már vezetők. Említettem, hogy a gimnazista korosztály nálunk, cserkészeknél őrsvezetőként dolgozik, tehát az cél, hogy kicsit tovább is adja mindazt a népi kultúrát, amit ő itt fölvetett magára. És ugye – erről is volt szó –, ő már nem azért jön ide, mert anyuka elküldte, hanem azért, mert neki ez fontos.

Arra törekszünk egyébként, – hiszen egy néprajzos cserkészt leszámítva ehhez nem értünk –, hogy olyan szakembereket hívjunk, akik az adott kézműves mesterséget a legmagasabb szinten űzik. Például a tojásfestő néni, aki most már évek óta jár hozzánk vissza – a Délvidékről érkezik –, hihetetlen magas szinten űzi ezt a mesterséget, és, ami nagyon jó benne, hogy mindig el is mondja, hogy mi mit jelent. Mit jelent az a csiga motívum, mit jelent az kis rozmaring, és az összes többi.

És végül a hol van, hol nincs altáborunk, az egyetemista altábor. Annak, aki egyetemista korában, vizsgaidőszak ellenére eljön a regös táborba, már megvannak az alapjai. Éppen ezért itt nekik a néprajzot, mint tudományt szeretnénk egy kicsit közelebb hozni. Ők már kimennek a környező falvakba gyűjteni, beszélgetni az ottani időssekkel. Mert – úgy gondolom, mindannyian tudjuk –, olyan, hogy a néprajz meghalt, olyan nincsen. Tehát a néprajz az, ami most éppen van. Hihetetlen dolgokat tudunk, tudnak az egyetemistáink összegyűjteni. Természetesen ez valószínűleg ugyanolyan népdal lesz, mint amit már előtte összegyűjtöttek. Nem is ez a cél. Az a cél, hogy ő egy kicsit közelebb kerül ehhez az egészhez, megtanulja, hogy hogyan kell gyűjteni, megtanulja, hogyan kell földolgozni, satöbbi. És természetesen olyan előadókat hívunk, akik a néprajztudománynak nagymesterei, akár Berci bácsi¹, akár Berecz András vagy Széles András.

És végül van egy ötödik csoport, akik igazából egy ilyen külön kategória: a volt regös vezetők, akik már családosok, akiknek gyerekeik vannak, akiknek 10-15 éven keresztül fontos volt a regös munka. De most már megjelentek azok a kisgyerekek, akik miatt ők nem lehetnek vezetők, ezért ők a családjukban adják tovább mindazt a tudást, amit regös cserkészként, vezetőként sajátítottak el. Nap közben, amikor a gyerek esetleg óbégát a kocsiban, a szülők egy kicsit tudnak táncolni, mert hogy az esti táncházra nyilvánvalóan nem tud lejönni.

A tábor kerete egyébként a néprajzi évkör bemutatása. Tehát pl. a felső tagozatosoknál meg szoktunk ismerkedni a húsvéti, karácsonyi ünnepkörrel, az ezekhez kapcsolódó szokásokkal. Vagy pl. Lucázás. Tehát olyan elfelejtett népszokásokat, amik igazából eltűntek, elvesztek, de ha ezeket újra felelevenítjük, akkor rájönnek a gyerkőcök, hogy ha Budapesten nem is, de már egy vidéki városban újraéleszthetők, pl. májusfa állítás abszolút.

Nagyon fontos, hogy minden este táncház van, szintén élő zenekarral. A táncházhoz annyit tennék még hozzá, hogy itt egy kicsit a viselkedésmintát megtanulják. Például azt, hogy egy táncházba nem jönnek el miniszoknyában a lányok, vagy a fiúk csak fehér ingben, fekete farmerben jönnek el. Ha csizmája nincs, mert arra nyilvánvalóan nincsen pénze. Ez része a táncházi kultúrának, és a viselkedésmód továbbadása is a célunk.

És végül, utolsó nap egy nagy népi lakodalmast tartunk lánykikéréssel, álmenyasszonyokkal, és minden egyéssel, hiszen tudjuk mindannyian, hogy hihetetlen sok népszokás fűződik a lakodalmához.

Az ifjú házasulandók mindig a gimnazista korosztályból kerülnek ki. Az ő altáborukban néhány nappal korábban volt egy falu bírāja, vagy falu bikája választás. Ezen főlelevenítik a bíróválasztási szokásokat, és aki ezen a legügyesebb volt, legmesszebb hajította a rönköt, az házasodhat az utolsó napon.

Természetesen vannak év közbeni programjaink is. Népdalversenyt tartunk a cserkészek körében, kézműves napokat regös népfőiskolát szervezünk, ahol az egyetemista, gimnazista altábor érdeklődő tagjai hallgathatnak olyan előadókat,

---

¹ Andrásfalvi Bertalan

akik nagyon profik a saját szakmájukban. Hagyományos disznóvágást is szervezünk minden évben. Van egy Karácsony Sándor regősnapunk (Karácsony Sándor szintén cserkészpedagógus volt), táncanfolyamokat szoktunk tartani. És természetesen a csapaton belüli munka szintén fontos.

Röviden ennyit gondoltam, nagyon szépen köszönöm.

Landgráf Katalin

textilműves, a Fóti Népművészeti Szakközép-, Szakiskola és Gimnázium tanára és művészeti vezetője.

Csillebérci népművészeti táborok az 1970-es évek második felében

Egészen pontosan 1976-ban volt az első úttörő népművészeti tábor. Nemcsak Csillebércen, hanem talán Magyarországon is elsőként, ennek kiskamasz, a 10 – 15 éves korosztálynak.

Akkor már egy ideje új formák hódítottak. 1972-ben elkezdődött a táncház, 1973-ban megalakult a Fialatok Népművészeti Stúdiója (FNS). Nyaranta táboroztunk, télen ide (akkor a Népművelési Intézet előadóterme, ma Hagyományok Háza stúdió-terme) jártunk minden hónapban egy vasárnapon a stúdió-foglalkozásokra, ahol olyan emberektől hallottunk előadásokat, olyan emberek beszélgettek velünk, mint László Gyula, Andrásfalvy Bertalan, Nagy László, Csoóri Sándor – a Stúdió elnöke is Ő volt – a néprajzosok színe-java, történészek, építészek, művészek és gondolkodók.

Pár évvel korábban született egy műsor a televízióban, a „Röpülj páva” népdaléneklési verseny, ami fantasztikus sikert aratott, megmozgatta az országot. Faragó Laura és Budai Ilona volt a két igazi felfedezett.

Akár abban a pillanatban meg lehetett volna fogalmazni, hogy milyen utakon lehet a hagyományok továbbéltetéséért elindulni.

A későbbiekben mindenre találunk példát, sőt a mai napig „vitatkozunk” azon, hogy melyik a helyes út. Egyébként mindegyik.

A 70-es évek elejétől évente meghirdette a KISZ KB – nyilván az „illetékesek” tudtával – a NÉPMŰVÉSZET IFJÚ MESTERE pályázatokat, ahol mindenféle műfajban (előadói és tárgykészítői) lehetett a címre pályázni.

Mindenképpen izgalmas folyamatok indulhattak és indultak is ennek nyomán. Ekkoriban a népművészet a „helyén” volt (népművészeti, háziipari szövetkezetek, Népi Iparművészeti Tanács, „Népművészet Mestere” cím az idősebb alkotóknak), a népművészet áru lett, színpadi műsorrá, kirakati dísz tárggyá vált

De az új utak már látszódtak, hiszen nemcsak nézni akartuk a táncot, hanem mi magunk is táncolni akartunk, a színpadról a tánc házba került (vissza) a tánc, a fafaragók játszótereket kezdtek faragni, dobozkák helyett, és így tovább...

„Mi a népművészet?” címmel vita zajlott neves személyiségek (pld. Major Máté építész, akadémikus) és fiatal, másképpen gondolkodó művészek (pld. Csete György építész) között, amihez nagyon sokan hozzászóltak. Szóval nagyon sok minden zajlott, amit ma már „Nomád Nemzedék” és „Táncház-mozgalom” címmel illetünk.

Elkerülhetetlen néhány személyes mozzanat megemlítése. A 70-es évek elején a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba jártam, mint egy olyan gyerek, aki jól rajzol, de még igazán nem tudja, mit akar csinálni. (Akkor azt sem tudtam, hogy nem tudom, hogy mit akarok csinálni.) Volt egy járhatónak látszó út, ami valamelyik művészeti főiskola felé vezetett, de hogy aztán mi lesz...

Innen csöppentem a barátnőmmel, Szittner Andreával együtt egy faddi népművészeti táborba, amit igazából a Népművészet Ifjú Mestere pályázaton résztvevőknek szervezett a KISZ KB, de maradt hely és a Képzőgimiből hívtak gyerekeket, hogy kitöltsék a helyeket.

Ez egy életre szóló elköteleződéshez vezetett, a táborban nagyon sokat tanultam, délelőttönként nagyon komoly szakemberek, néprajzosok, régészek, történészek tartottak előadásokat, délutánonként művészek, szakemberek vezették a szakmai programokat, esténként tábortűz mellett énekeltünk, táncoltunk és most már biztosan mondhatom, életre szóló barátságokat kötöttünk. Azt gondolom, ezzel nemcsak én, voltam így, hanem sokan a többiek közül is, akik kerestek valamit, próbáltak valamit – talán nem is ugyanazt – de együtt mégiscsak kialakult valami közös út.

1976-ban már forma is volt ehhez a szemlélethez, már tapostuk az utat – amiről azt hiszem legvadabb álmainkban sem gondoltuk, hogy oda vezet, ahová vezetett mára. (Táncház-mozgalom – Kulturális Világörökség, játszóházak, iskolák, táborok, egyesületek, 26 éve Mesterségek Ünnepe, stb.)

Tehát zajlottak az FNS „hétköznapi”, találkoztunk, tanultunk, énekeltünk és rendszeresen megváltottuk a világot.

Egy vasárnapi stúdió-foglalkozáson jelent meg egy fiatalember, (teljesen nyílt napok voltak, bárki jöhetett közénk, beszélgetni, előadást hallgatni, lányokat ölelgetni) aki felvetette, hogy csinálhatnánk, csináljunk népművészeti tábor Csillebércen. Ez a fiatalember Trencsényi László volt. Tőle kellene megkérdezni, hogyan is találta ki ezt, hogyan vitte keresztül az illetékeseken, hogyan kapta, kaptuk meg a lehetőséget Csillebércen, mert azt hiszem nem volt könnyű.

Nem nagyon tudtuk, hogy hogyan is lesz, de persze, benne voltunk. „Felelősöket” választottunk, főleg önként jelentkezés alapján. Sok nevet említhetnék, de Székely Évát feltétlenül meg kell neveznem, mint a táborok – és az utána kialakuló folyamatok – egyik meghatározó személyiségét.

Csillebércen az ottani munkatársak a legnagyobb természetességgel fogadtak minket, miközben a feje tetejére állítottuk a tábor.

1976, 1978, 1980, 1982-ben voltak Népművész táborok Csillebércen.

A közbenső években „komplex” művészeti táborok voltak. A továbbiakban nagyon szerteágazó lett a különféle művészeti táborok rendszere, kialakultak a játszóházak,

majd az iskolák.

Ezek a táborok évente más-más elv alapján szerveződtek.

1976

Az első táborban az altáborok élete az addig kialakított tábori szabályok szerint zajlott, és a „tematikusan” (textilesek, zenészek, fazekasok) szerveződő népművész csoportok forgószínpad-szerűen minden nap másik altáborba látogattak, A táborozás végén nagy „vásárt”, „Mesterségek utcáját” rendeztünk, ahol mindenki bemutatkozott, akcióval, tárggyal, s mindenki vásárolhatott mézeskalácstallérral. Ezeket például éjszakánként gyártottuk az étterem asztalait teljesen betérítve.

Menetközben tartottuk a nagy „akadályversenyt” is, amelyben minden közösség legkisebb királyfija indult harcba a királynéért (a sok királyfihoz sok királyné kellett, ezeket a babákat másik éjszakákon varrtuk a parancsnoki épület egyik nagy tárgyalójában), természetesen minden mesebeli nehézséget leküzdve. Ebben az évben készült el a híres „játszóter” is, miután az első foglalkozások után a gyerekek választhattak mesterséget, mestert, s közösen alkottuk meg ezt a csodát. Vesszőből font pásztorkunyhó, agyagsúlyos szövőállvány, égetőkemence, körhinta, libikóka és „kerítés” készült. A kerítést vesszőből font elemek és deszka-babák alkották, örök körjátékba rendeződve, a bejárást szabadon hagyva mindenkinek.

1978

A „vegyes” (fazekas, fafaragó, mézeskalácsos, szövő, hímző, stb.) népművész csoportok egy-egy altáborban ütöttek tanyát. Önállóan zajlottak az altábori programok, de mindenhol kb. ugyanazokat a foglalkozásokat tartottuk, ki-ki a saját ritmusában. Ebben az évben is nagy közös vásár volt a záróesemény.

Az 1978-as tábor után kitaláltuk, hogy a táborozni vágyó gyerekek is „tegyenek” valamit a közbülső években. Ezért pályázatot írtunk ki, és feladatokat kaptak a csoportok, osztályok, szakkörök, és egész tanév alatt dolgoztak. Ezek alapján döntöttünk a részvételről.

1980

Kikerekedik az esztendő ebben az évben! Ekkor volt először „Kerek egy esztendő”, 10 nap alatt végigéltünk egy évet. Fontos volt ez a kör, általa a hagyományok teljessége, összefüggése tudatosodhatott a résztvevőkben.

Az altáborok önálló életet éltek, kinek-kinek megvolt az esztendőben fontos szerepet játszó feladata, s ez a feladat az „év” adott pillanatában főszereplővé tette a közösséget. Például a Partizán altábor átmenetileg NYÁJASFA néven pásztorfaluvá vált, s az egész „ország” minden „állatát” a mi pásztoraink legeltették s szolgáltatták vissza a csillebérci „szeptemberben”. A „kihajtás” napján mindenhol állatfigurákat készítettek a részt vevők, azokat ránk bízta, s szeptemberig vigyáztunk rájuk.

1982

Hasonló volt az elv, de súlyosbodott szalmonella járvánnyal, ami megtizedelte a gyerekeket, de a felnőtteket is.

Ezek a formák továbbélnek, manapság is sokszor, sok helyen rendeznek ilyen „hagyományos” formájú, témájú táborokat, szakköröket.

Váradai Istvántól kaptam az eddig vetített képeket, ezekkel könnyebb megmutatni a hangulatot, azt a csodát, amit ott átéltünk. Köszönöm Neki!

2006-ban egy kis programmal emlékezett az Úttörőszövetség a 30 éves Népművész Táborra, s ezen felbuzdulva Székely Évivel és Kun Livivel 2007-re meghirdettünk egy népművész tábort, amiért dolgozniuk is kellett a közösségeknek és fizetniük is a részvételért, ennek ellenére bőven voltak jelentkezők, s bizony újra ”kerek egy esztendőt” éltünk át! Főszakácsunk Vincze János volt, aki valamelyik első táborban kisgyerekként vett részt és meg-fertőződött.

De mindez csak nosztalgia, emlék.

Mi a tanulsága?

Csak együttesen tudom értékelni a népművészeti táborokat, a Fiatalok Népművészeti Stúdiójának törekvéseit, az azóta eltelt sok-sok évet és történéseket, gondolkodásokat.

Tulajdonképpen különféle hagyományok egymásra „íródását” láthattuk, amik nem összevissza firkát mutattak, hanem új minőséget létrehozva összeforttak.

Amikor ezt a felkérést kaptam, olvastam egy cikket az észak-amerikai Yosemite Nemzeti Parkról, ahol a XIX. század végén hatalmas tűzvész pusztított. Amíg a kuratórium elmélkedett, vitatkozott azon, hogy mit ültessenek oda, az elpusztult, elégett talajrétegek alatt több tízezer éve szunnyadó ősfenyők, mamutfenyők magjai kihajtottak, így új életre kelte az ősfenyőket.

Ez a történet számomra a hagyományok feléledésének hasonlata, ha megfelelő körülményeket teremtünk, akár „tudatlanul” is, a szunnyadó mag új életre kel.

A hagyomány csak akkor tud megmaradni, azaz hagyománnyá válni, ha nem sajátítja ki senki.

A néphagyományokban a tudás megosztása, átadása kötelező, szélsőséges esetben életmentő is lehetett!

A hagyományos tudás-átadás a népművészetben az apáról-fiúra, az anyáról-lányára, a mesterről az inasra „szálló” ismeret. A megújulás, a továbbélés egyik feltétele, nagyon fontos feltétele, a változások elfogadása, beépítése.

El kell fogadnunk, hogy a tanítás ma már másképpen zajlik, de a tartalom hagyományos.

Egy konkrét példát szeretnék erre mesélni. Hollókőn még hordják a hagyományos Népviseletet, bár változnak az elemek, változik a felhasznált anyagok köre.

Nyakláncuk három sor fehér gyöngyből áll, 7 apró virággal díszítve. Ezek eleinte textilvirágok voltak, majd tönkrement kaucsukbabákból vágta virágformákat, a

legutóbbi időkben pedig a „ujj-de-rózsaszínű” mosószeres flakonokból vágják ki a virágformákat, mert nekik az a szín kell oda!

Hát mi ez, ha nem az aktív népművészeti hagyomány, a továbbélés!?

Amit múzeumba rakunk „lezárt-ügy” lesz, amit használunk, megváltoztatunk, élve marad.

Két irányban mozdulhat tovább a hagyományörzés, azt hiszem minden témában érvényesen:

Az egyik a PONTOS LEKÉPEZÉS, A REKONSTRUKCIÓ. Ez a néprajz, a megismerés, a megtanulás, megőrzés módja, s bár ez is változhat, fejlődhet (lásd Hollókő), mégis az eredeti megtartása a fő.

A másik az INNOVATÍV, KREATÍV MEGÚJÍTÁS, az ALKOTÓI megközelítés, felhasználás, legyen szó szokásokról, tárgyokról, bármilyen hagyományról.

Végezetül két fontos szóra, fogalomra felhívni figyelmüket, amelyek jelentését és értékét mindannyian ismerjük: HITELESSÉG és ÉRTELEM!

Köszönöm türelmüket!

Balázs György

szociálpedagógus, gyermekszervezeti vezető

Hagyományok szerepe a gyermekszervezetek tevékenységében

A Magyarország Felfedezői Szövetség egyik alapító tagja vagyok. Huszonkét éves tapasztalataim alapján szeretném elmondani a gyermekszervezetben folyó hagyományörzéssel kapcsolatos gondolataim.

Agócs Gergely gondolatait szeretném segítségül hívni a bevezetőhöz:

„A modern világ a maga fogyasztói kultúrájával, monetáris piacgazdaságával azt sulykolja az emberekbe, hogy mindenfajta érték mérhető és anyagi (pénzbeli) viszonyrendszerek által kifejezhető. Ez a felfogás hozta létre azt az értékválságot, amelynek jelei ma oly széles körben tapasztalhatók, s amely természetéből adódóan megbénítja a kultúraalkotó kreativitást. /.../ A pedagógus feladata ebben a helyzetben az, hogy rádöbbense a gyerekeket: amikor a hagyományról tanulnak, akkor az önmaguk, saját kultúrájuk megismerése felé vezető úton indulnak el.”

Gyermekszervezetünkben azt gondoljuk, hogy fontos dolog a ma emberének is ápolni a hagyományokat, megismerni, gyakorolni és megőrizni a népi kultúrát. Hagyományörző tevékenység keretében tudjuk átörökíteni értékeinket és átadni kultúránkat. Egyik Nemzeti Alaptanterv koncepciójában is kifejezésre jutott, hogy az oktatás keretében meg kell valósítani a hagyományismeret tanítását.

Vannak aggodalmak, hogy a modern ember a mai társadalomban, mint egy statikus muzeális jelenségcsoporttal, nem tud mit kezdeni a hagyományokkal. Ezekkel szemben a „hagyományos kultúra” szükséges és a társadalmi élet minden szintjén és mozzanatában megkerülhetetlen.

A hagyományok ápolásának a kultúránk átadásának és értékeink átörökítésének legfontosabb közege a közösség. A közösségi élet szabályai hozták létre azt az értékrendet és azokat a magatartásformákat, amelyeknek egyik alapeleme a személyes felelősség a kulturális és természeti környezet állapotára is.

Gyermekszervezetünk első pillanattól fogva hagyományörzőnek, érték és kultúra átadó szervezetnek vallja magát. Tagjaitól a szülőföld felfedezését, megismerését, védelmét, gyarapodásáért tettek vállalását várja el. Egymással, a szűkebb és tágabb környezettel, a szülőfölddel, a természettel és a hazával való jó viszony kialakítását segíti, erre nevel. Tagjait megtartó, baráti közösségekhez segíti. Felfedező tevékenysége keretében az egészséges, természetes és értelmes élet-stratégiák, a hagyományos kultúra felfedezésére, kipróbálására, használatára ösztönöz. Mindezt örökségként, jelképes átvételre kínálja fel, illetve erre biztat, bátorít.

Szövetségünk és szervezeteink – mint lokalitás – kialakult, saját hagyományokkal is rendelkeznek, ami az egymást követő nemzedék által fejlődik, gazdagodik, alkalmazkodik, az egymástól átvett dolgokat saját képükre formálják, újításokkal gazdagítják.

A hagyományörzés, globalizálódó világunkban misszió az egészséges nemzeti identitás tudat, a hazához, kultúránkhöz, természethez fűződő érzések és viszonyok kialakítása szempontjából. A gyermekszervezet ehhez szeretne hozzájárulni.

Szövetségünk az első olyan szervezet Magyarországon melynek eszmeisége, törvényei, jelképei és programja a nemzeti hagyományörzésen alapulnak. A programon résztvevő gyerek élménnyel, átéléssel fedezheti fel hazáját, benne az őt megillető sok-sok örökséget. Ez a hazaszeretet megszületésének legszebb útja.

Nemzeti történelmünk sorsdöntő eseményeiből, a szülőföld hagyománykincseiből ahány felkutatott, megismert, hagyomány vagy emlék birtokosává válik egy gyermek, annyi aranyszállal kötődik szülőföldjéhez, hazájához. Csapatunk a Mátra vidékéhez, a palóc néprajzi területhez kapcsolódó hagyomány kincsek örökségként való jelképes átvételéhez segíti hozzá tagjait. Ennek elérése a közös célunk

Fontos kérdés, miként valósul meg általános iskolás tagjaink körében ez a hagyományörző tevékenység.

A szervezetünkkel, csapatunkkal való megismerkedésnek is kialakult évek során a hagyománya. Évente az 1849-es Dicső Tavasz Hadjárat idején tagtoborzót tartunk, az iskolákban, ami egyik kiemelt kampányunk. Meghívjuk a gyerekeket és a felnőtteket is a március 15-i helyi megemlékezésünkre és Szövetségi zarándok utunkra is Budapestre a Nemzeti Panteonba. A ma gyerekeit egyre jobban érdekli népünk történelme, szívesen jönnek velünk. Ez a közös részvétel megismerésünk és élményszerzés szempontjából is fontos. Ezek alapján fog leendő tagunk dönteni

tagságáról. Hagyományosan csapatot indítunk minden évben a budai várban a vár 1849-es visszavétele emlékére rendezendő országos akadályversenyen is. Itt is találkozunk a részt vevő a gyermekhősök emlékével is. Hazatérve tudósításunk felkerül az iskolában a faliújságunkra fotókkal együtt és az internetre is.

A jelentkező tagokat csoportban készítjük fel az avatásra. Kéthetenkénti szülőföld felfedező útjainkon is elég élményhez jutnak ahhoz, hogy első örökségüket ki tudják választani. Kihasználva, hogy a Mátrában több mint 20 vár és erősség romjai találhatóak várfelderítő próbafeladatokat is végzünk. Így van egy kedvenc várunk a Mátrafüred feletti Bene-vár. Ennek a várnak feltárták az eredeti kútját, mint jelképes helyen itt avatjuk új tagjainkat. Mátrafüredről egy hagyományos úton, a Pro Pátria akadályverseny feladatait teljesítve haladunk fel a várba. Fontos dolognak tartjuk, hogy az utóbbi időben egyre szívesebben tartanak velünk szülők is.

Hagyományos túraútvonalunk a Rákóczi turistaút, amit több részre bontottunk, így öt felfedező utat köthetünk hozzá Parádfürdőtől-Gyöngyösig. Egyik legszebb, legizgalmasabb mátrai turistaút.

Gyöngyösön van Vak Bottyán sírja, itt van a Rákóczi ház és II. Rákóczi Ferencnek birtokai voltak Gyöngyösön. Helyi hagyományokat köthetünk Szövetségünk Borsi-Patak-Rodostó pályázatához, Nemes Ifjak Társasága helyi közösségének megalakításához.

Mátrafüreden található a régi iskolában egy palóc néprajzi magángyűjtemény. Az udvarukon már több kézműves, természetismereti és környezetvédelmi sátortábor rendeztünk. Ide az Igric Próbára készülő tagjainkkal és persze másokkal is visszajárunk tanulmányozni a palóc néphagyományokat.

Minden második csütörtökön kincskereső délutánt tartunk a községi könyvtárban. Itt gyakorlatban ismerkedünk a népi mesterségekkel és mesékkel is. A szülők ide szívesebben engedik gyerekeiket, mint a terepre és ők is benéznek.

Várfelderítőinkkel minden évben körüljárjuk várainkat, amire igyekszünk új érdeklődőket is magunkkal csalni. Gyöngyöspata vára Mátyás királyhoz, a huszitákhoz is kapcsolódik, Bene vára alatt a Bene patakon 20 malom működött, itt készült a híres Aba posztó, a Markazi-vár birtokközpont volt, Abasáron Aba Sámuel monostora királyi székhely volt 1041-1044-ig, ásatások folynak. Domszólói Oroszlán-vár nincs feltárva, a Kisanánai-vár most lett felújítva, birtok központ volt, de rabló lovag is uralta. A Siroki-várban törökök is laktak, Eger várának történetét megírta Gárdonyi. Egerben minden októberben a vár győzelme emlékére akadályversenyt rendeznek, ahol végvári vitézi próbát tehetünk.

Hegyvidéki emberek vagyunk, így sokat tartózkodunk a szabadban. Tagjai vagyunk az Életfa Környezetvédő Mozgalom egri Juhar Ágának. A népi környezet és egészségvédelmi praktikákkal ismerkedünk és a Veszélyelhárító próba keretében környezetvédelmi járórszolgálatot adunk havi egy alkalommal. Segítünk a helyi polgárőrség.

Mozgalmi évünk március 15-én kezdődik. Éves munkatervet készítünk, de hajlunk a spontán ötletekre, lehetőségek felkarolására is. Minden rendezvényre meghívjuk az iskola összes tanulóját írásos meghívóval és a testvér csapat tagjait

Gyöngyösről.

Minden nyáron 4-5 táboron vehetünk részt, ebből 3 saját szervezésű sátor tábor. Csodálatos sátoztábor helyünk van Mátraszentimre mellett, erdőben forrás mellett. A nagyobb gyerekek szeretik a túlélő expedíciós táborokat /3 nap, 2 éjszaka/ amin cipelni kell magunkkal a teljes felszerelést egész nap.

Minden nyárra a koronát szövetségünk sárospataki tábora teszi fel. Nem csak a vezető képzés, a feltöltődés, Sárospatak varázsa és szelleme, hanem a határon túli felfedező társainkkal való találkozás, a közös játék, tábortűzek, szívhangok. Borsi, Rákóczi szülőhelye, a tengerszem, akadály játékok a gáton, a közös éneklés... ezek a felejthetetlenek.

Az előző két nyáron arra lettem figyelmes, hogy az esti tábortűznél kérdéseket kapok. Meséljek a gyerekkoromról, milyen volt akkor, meséljek a katonaságról. Valami megmozdult. Kezdi érdekelni a gyerekeket a közelmúlt is, a mi életünk is. Szívesen vesznek részt, többfordulós, család részvételét is igénylő, néprajzi feladatokat, barkácsolást is igénylő pályázatokon.

Az iskolakezdés, az év elejének lelkesedése és a szeptember 29. 1848-as történéseinek felhasználásával őszi tagtoborzót is tartunk. Ekkor frissítjük egy látogatással kapcsolatainkat az iskolákkal, önkormányzatokkal, intézményekkel.

Téli időszakban a bújáráskodások, képzések, madárvédelem, téli felfedező utak és ünnepek töltik ki hagyományörzőink idejét.

Rendszeresen foglalkozunk azokkal a gyermekhősökkel, akik főleg az 1848-49-es forradalom és szabadságharc hősei voltak. Érdekes történetek maradtak fenn róluk, közülük választunk névadókat, példaképeket. Történetüket sokféle módon feldolgoztuk, akadályverseny, hadijáték, rajz és írásmű formájában, Szövetségünk ezen kívül minden tavasszal a tápióbicskei hídi csata eljátszása keretében is. Aki a Hős fiúk örököse, vagy a Szabó József ifjú honvéd emlékérmét meg akarja szerezni, annak a próbát ki kell állnia.

Tagjaink szívesen tesznek eleget történelmi tisztis ismeretek megszerzésének és próbák letételének. Örömmel küzdenek a próbák igazoló jelvényeinek, pályázatok elismerő okleveleinek a megszerzéséért.

Szervezetünk és programjaink iránt nagyon érdeklődnek már a másodikosok, tagnak harmadikban vesszük fel őket. Hetedik osztály körül maradnak el a gyerekek.

A szülők nem túl profi nevelési elvei, a számítógép és egyéb képernyő tulajdonképpen elveszi gyerekeink gyermekkorát, a mozgást, tevékeny játékot, a közösséget. De valószínű csak én nem értem az ő világukat.

Bízom benne, sikerül a legfontosabb értékeket és azt a kultúrát, ami magyarságát és hazáját jelenti maradandóan átadni.

Végül Pócza Márta gondolataival zárnam mondandómat, aki a történelmi hagyományörző játékokról így gondolkodik:

A múlt eljátszása és felidézése érzelmi tapasztalatszerzés, mit éltek át elődeink, milyen lehetett akkor és oly módon élni, cselekedni. Mit élt át a kor embere abban a helyzetben. Az esemény újra megélése, az emlékezetbe való rögzítése megalapozza a társadalmi értékek rendszerét és a közösségi tudatot.

Ha a csoportos emlékezés történelmi szempontból hiteles, akkor a történelmi játék közvetlen élmény formájában épül be a tudatba. Ezekkel a szerepjátékokkal hozzájárulunk a történelem népszerűsítéséhez a nemzettudat erősítéséhez.

Hozzászólások

Révész Gy.: Most érkezett el az a pillanat, amikor Nektek, Önöknek adnám át a szót, és lehet kérdéseket is feltenni. Az előadók közül még hárman itt vannak. Némethy Kálmánnak kicsi gyerekekre kell vigyáznia, és ezért kellett elmennie, de a szünetben azt mondta, hogy ha hozzá intéznek kérdést, akkor ő szívesen válaszol írásban. Most tehát átadom a szót a kérdezőknek, hozzászólóknak.

Gécziné Laskai Judit: Szeretettel köszöntök mindenkit, Gécziné Laskai Judit vagyok, és a Trencsényi tanár úrnak az egyik doktorandusza. Katalintól szeretném kérdezni a következőt: Hogyha én jól osztok-szorzok, és nem Nagykanizsán születek, akkor akár én is ott lehettem volna a hetvenes évek derekán a csillebérci táborokban. Én a szerencsések közé tartozom, mert otthonról és a Tanítóképző Főiskolán Kardos Máriától megkaptam az indítást, és a hagyományörzés szerelmese lettem, és pont a néphagyományörzés az a téma, amit a doktori iskolában is kutatok. Én hiszem, látom, vallom, tudom, hogy én, mint szülő ebben a modern világban is tovább tudom adni ezt a gyerekeimnek, és működik és él ez a dolog. De mi van azokkal a szülőkkel, akik társaim lehetek volna a csillebérci táborban? Van-e erre valamiféle utánkötés, hogy akkor ők ott voltak, jól érezték magukat, de vajon továbbvitték-e azokat a szálakat? Maradt-e nyoma ezeknek a táboroknak a mi szülői generációkban?

Landgráf K.: Találtam ugyan egy külön papírt, ahol hosszú-hosszú listák vannak, hogy melyik napon melyik altáborban melyik gyerekek voltak a legjobbak, de én személy szerint nemigen foglalkoztam ezzel. De azért, talán, mert még mindig közel vagyok ehhez a témához, hiszen egy népművészeti szakközépiskolában tanítok, azt látom, hogy van egy nyitottság, a szülői generációban is van érdeklődés, meg a gyerekek között is. Nem mondom, hogy ez olyan nagyon sok, de az, hogy évente két osztálynyi gyereket, egy osztály néptáncost meg egy osztály kézművest össze tudunk terelgetni (?) ebből a témakörből, én azt gondolom, hogy ez nem olyan rossz.

Gécziné L. J.: Én ezt csak azért bátorkodom kérdezni, mert lépten-nyomon azzal szembesülünk, hogy a szülőkkel van a baj. Most is azt látom, hogy a szülő szívesebben engedni az iskolába a helytörténeti programra a gyereket, mint távolabb. Egyébként tanítok egy általános iskolában, és pontosan tudom, hogy ennek anyagi vonzata is van, de azt is tudom, hogy közben meg a büfében ennek a többszörösét költi el a gyerek, tehát én nem vagyok ebben jó panaszos partner. Úgy gondolom, hogy akkor ott Csillebércen egy „fertőzött” generáció lehetett, és több száz gyerek, ezért merült föl bennem a kérdés, hogy ők vajon tovább tudták-

e adni azt, amit ott kaptak. Mert ha mi, szülők ezt tesszük, ennek meg kell, hogy legyen az eredménye. Amikor én szervezek tábort, azt látom, hogy akinek a szülője erre fogékony, az be tudja oltani a gyereket, és nagyon-nagyon jól.

Landgráf K.: Ez kétségtelen, de én azt is gondolom, hogy sok-sok gyerek akkor is úgy keveredett oda, hogy tán azt sem tudta, hova jön, főleg az első egy-két évben. Viszont elvárásolta őket a tábor, de nem tudom, hogy mennyire maradhatott meg bennük. Székely Éva talán jobban meg tudja mondani, hogy mennyire nehéz volt összegyűjteni olyanokat, akik végigcsinálták az éves munkát, de azt gondolom, hogy nem volt nagyon nehéz találni vállalkozó szellemű gyerekcsoportokat. Tehát nem csak a szülő, hanem egy-egy helyi tanár, osztályfőnök is elvárásolhatja a gyereket. Mindenesetre úgy gondolom, hogy a megoldás a személyes nyitottság.

Gergely Ferenc: Mondanivalójának lényegét az alábbiakban foglalja össze

1. A gyermekek és az ifjúság múltjával és jövőt megalapozó jelenével foglalkozók erőit fel kellene térképezni.
2. Biztosítani kell a meglévő/alakuló és ténylegesen dolgozó tényezők (mozgalmak, szervezetek, csoportok és egyének) rendszeres kapcsolatát önkéntes alapon.
3. A magyar társadalmat ezek törekvéseiről tényszerűen tudósítani kell (TV, rádió, sajtó, elektronikus közlési formák, kiállítások stb.)
4. A szakemberképzésben (pedagógusok, stb.) a halmozódó tapasztalatokat meg kell vitatni (nem közölni!)
5. A tapasztalatokat és kutatási eredményeket évente publikálni kellene (Magyar Ifjúság Évkönyve)

Felszólalásomban, mint eddig is, minden lehető alkalommal és fórumon, az összefogást és alkotó együttműködést szorgalmaztam. Majtényi László (volt adatvédelmi biztos) barátom írta erőfeszítéseink terméketlenségéről szóló búsongásomra: „Addig hányjuk a borsót a falra, míg leomlik.”

Rakó József: A szövetségünknek – és itt most már a Balázs Gyurihoz kapcsolódom – van egy igric tagozata, amelynek dr. Baksa Brigitta a vezetője. Ő kért meg, hogy említsem ezt meg. Hogy jól lehessen érteni, mi is ez a tagozat, néhány példával illusztrálnám. Pl. elmentünk egy országos felfedező útra Beregbe. A gyerekek megnézték a Tiszán inneni, magyarországi néprajzi értékeket. Aztán átmentünk a túloldalra, Kárpátaljára, és – mit tesz Isten – rájöttek, hogy a kettő ugyanaz. Népdalaiban, szólásaiban, mindenben. Ugyanígy jártunk például az Őrségben is. Ott is átmentünk az osztrák területre, és ott is hasonló hagyományokat találtunk, mint az Őrségben. Az igriceknek vannak könyveik, éppen az Igricék címet viseli ez a könyv. És ma is vannak

gyűjtőutak, és ezek a gyűjtőutak még most is adnak a gyerekeknek terepet. Tehát érdemes ezzel foglalkozni. Tehát van egy hagyományörző igric tagozatunk is. Ezt akartam elmondani. Köszönöm.

Laurenszky E.: Gergely Ferihez kapcsolódva. Ki mérje fel, hogy ezek a gyermekszervezetek, stb. mekkora erőt, mekkora létszámot képviselnek? A kormányzat mindig csak a saját politikája várományosainak tekinti a gyermekeket, és a saját maga utánpótlását akarja. És ez így van 1900 óta és az első világháború óta. Nincs olyan intézmény Magyarországon, amely ezt objektíve megtenné. Megjegyzendő, hogy az egyes szervezetek is annyit hazudnak a maguk létszámáról, amennyit bírnak, meg amennyit nem szégyellnek. Ezt tudom abból az időből, amikor alkalmasint a MAGYIT-nak a soros elnöke voltam. Egyik ismerősömet kértem, hogy a mennyi gyermekbarátok létszáma. Azt mondja, hát gyakorlatilag úgy 15000, de írjal 20000-et.

Egyetértek azzal, hogy nagyon fontos volna, és lehet is társadalmi kapcsolatokat építeni, és nem csak a gyermek- és serdülőszervezetek között, hogy ne főjenek a saját levükben. Van egy csomó ifjúsággal és serdülőkkel foglalkozó felnőtt szervezet, amelyek nagyon értékes munkát végeznek. Mindenekelőtt a Kossuth Szövetség, vagy példaértékű a szegedi 3. honvéd zászlóalj hagyományörző csapata, a „Fehértollasok”, amelyet egy szegedi ügyvéd szervezett meg. Lehet együttműködni.

Néhány kiegészítés a regösök ügyéhez. Némethy kolléga a jelenkorról nagyon érdekesen beszélt, de azért – ha már hagyományról van szó –, mondtam, hogy menjen ki ide az előcsarnokba, ott találkozhat egy '45 előtti regőssel. Tudniillik Martin Györgynek van ott egy emléktáblája... A regös mozgalmat Karácsony Sándor és Morvay Péter kezdeményezték. És olyanok voltak közöttük, akik a néptánc művészet nagyjáivá váltak, a fadori, Martin Gyurka, Eck Imre, Dolmányos István (aki ugyan történészként lett híres) a Lónyaysták, Pálffy Csaba, Hubay Győző, Váradi Gyula, stb.

Az igaz, hogy nem jó, ha megállunk a honvédő és harci hagyományainknál, Rákóczinál és '48-nál. De ez az, amiről még többé-kevésbé van valami nemzeti közmegegyezés egyáltalán. De a 20. századról, arról nincs! Mert vannak, akik újra akarnák kezdeni a II. világháborút, hogy bebizonyítsák, hogy nekik volt igazuk. Egy borotvaél választja el a tisztességes és objektív történelemszemléletet a szélsőséges nacionalista uszítástól. Nekem például mániám a 19-20. század, ennek kapcsán egy régebbi vitámra szeretnék utalni. Még a nyolcvanas évek közepén. Megjelent egy könyv a magyar királyi honvéd légierőről, és néhány okos Janó azt mondta, hogy hiba az, hogy hősöknek nevezik azokat a vadászrepülőket, akik '44 tavaszán és nyarán Magyarország felett támadták az angol-amerikai légi karavánokat. Én viszont azt

mondtam, hogy az nem egészen így van, hiszen a magyar légteret, a magyar nemzeti vagyont és a magyar emberek életét védelmezték azzal, hogy rákényszerítették a tízszeres túlerőben levő amerikai karavánokat, hogy ledobják a bombáikat szabad területen.

De ugyanez történelemtanári gyakorlatban fölmerült. Nagy baj volt, hogy agyon kellett hallgatni a voronyezsi tragédiát. Mondtam akkor a gyerekeknek: Idefigyeljete! Azok a katonák, akik visszavonultak, és az utolsó tőlényig ott hasaltak a géppuska mellett, valóban hősök. Ők nem Hitlert, nem Horthyt védelmezték, hanem a visszavonuló bajtársaikat. Ezért tekinthetjük hősöknek őket, és ezt világosan kell látni.

Még egy. 1956-ban is volt sok gyerekhős. Magyar Kati 16 éves művészeti szakközépiskolás a Szent Imre kórház betegszállítója volt, és géppuskatűz áldozata lett. A kis „Kócos”, fiatal felkelőlány, elesett. Vagy Pirossapkás Jancsi, vagy Mansfeld Péter. Vannak sokan. De vannak korábbiak is. 1939. január 6-án csehszlovák katonai egységek támadást intéztek Munkács ellen, és egy 12 éves fiatalember, emberke, aki ministrálni igyekezett, állt be az elsők között a harcba az elesett határőr fegyverével. Aztán később jöttek újabb honvéd erősítések, és visszaverték őket. Ezt a fiatalembert kitüntetésként katonaiskolába küldték. Elvégezte a katonaiskolát, és a háborúban az orosz fronton esett el. Szóval ilyenek is voltak, és ezeket érdemes megemlíteni.

Hozzáteszem, egyet-mást publikáltam én is, de nem nagyon van erre idő teljes tanári állás és különféle mozgalmi tevékenység mellett. Hadd dicsekedjek még egy dologgal. Furcsának találják esetleg ezt a nagy számot, de ötven év alatt gyűlt össze, összeszámoltam. Ötven év alatt különféle gyermekcsoportokat – volt köztük iskolás, cserkész, úttörő, stb. – több mint 450000km-en át vezettem magyar és külföldi hegyeken és folyókon át. Köszönöm szépen.

Írásban benyújtott hozzászólások

Derzsi Ottó: Nem vagyok anyanyelvvédő – mégis (legalább engemet) zavar, hogy szavaink értelmét változtatni / szűkíteni szoktuk. Én a Hagyományok Háza elnevezéssel is elégedetlen vagyok, a Néphagyományok Háza illene rá, vagy az eredeti, az első: a Népművészeti Intézet.

E konferencián sem a szokásokról, tradíciókról van szó, hanem ennek egy meghatározott fajtájáról, melyet a cserkészletben regösségeként él a köztudatban. Az úttörőknél ez a fogalom nem kapott zöld utat, helyette „kulturális tevékenység” és egyéb hasonló kifejezés honosult meg.

Többen említették Morvay Pétert, azonban nem érződött ki, hogy ő kulcsfigurája, vezére volt a regös mozgalomnak. Én ezt annak idején megírtam (jó húsz évvel ezelőtt), azonban még nem foglalta el méltó helyét. 1939-től a frontig volt e szellemi irányzatnak „atyja”, de ’44 utáni szervezkedésből, helyezkedésből kimaradt, mert viszonylag későn érkezett haza a szovjet fogságból. A volt „országos regösztiszt” – tulajdonképpen jogosult is volt a rendszerváltáskor a régi tisztségére, mégis megjelenésével „cserkészviszálykodást” idézett elő akaratlanul, méltatlanul. Ellenfelei a mai napig nem kértek elnézést.

Emlékének feltámasztásáért, fennmaradásáért valamit tenni kellene.²

Kun Livia: Elveszett generációk

A konferencia legfiatalabb résztvevőjeként számos kérdés és – az elhangzott kérdésre – válasz fogalmazódott meg bennem. 29 éves, motivált, a gyermek- és ifjúsági érdekeket képviselő, civil szervezeti munkatársként a gyermekek szabadidős programjainak szervezését bonyolító és az „Y” generáció aktuális kérdésköreit feszegető ember vagyok. A tölem fiatalabb korosztály erőt és a pozitív visszajelzéseivel motiváltságot ad, az idősebb korosztály nosztalgikus emlékképeket éget belém időszakokról – amikor még a gyermektáboroztatás és szabadidős szervezés elismert és értékelt tevékenység volt...

Sérelem. Ez a kifejezés jut eszembe, amikor arra gondolok, mit érezhetne – jogosan – az a pedagógus, gyermekszervezet vezető, aki 40, vagy akár 50 évig a gyermekek szabadidős programjait szervezte, szervezné. Tudását át is adná, ha lenne rá fogadókészség, lennének motivált, agilis, fiatal/os vezetők, akik tovább örökítenék a sok év tapasztalatát, jóérzését, élményeit a felnövekvőkben. Sérelem az, amit jogosan érezhetne azért, mert a hatalmas tapasztalatról nem kérdeznak a fiatalok, a korosztályom...

A korosztályom: fiatal, agilis, gyakorlatias. A társadalom elhitheti, hogy az y generáció, mint a fogyasztói társadalom húzóereje, tapasztalat

---

² Ld. Derzsi Ottó: Regös Morvay Péter – Neveléstörténet. A Kodolányi János Főiskola folyóirata, Székesfehérvár, 2009. 13. 154-163. o. (A szerk.)

nélkül is működőképes dolgokat hozhat létre. A technikai vívmányoknak köszönhetően nem is igazolódik más vissza, minthogy életképes réteget és teremtő erőt képvisel... mint végrehajtó. Sikerorientált, feladatközpontú és rendszerszemléletű gondolkodás jellemzi, egzisztenciát épít, majd mindent csak arra épít rá. A korosztályom agyontanulmányozza az önismereti pszichológiai témákat, az önérvényesítést. Az érdekképviseletről többet hallott 30 évesen, mint a gyermekek életkori sajátosságairól, de nem hall munka iránti alázatról, nemes célokról, melyek egy feladatot tartalommal töltenek meg. A gyermekekkel való foglalkozás, szabadidő-szervezés háttéréhez és célrendszeréhez pedig nagyon kell, hogy az ember tudja, milyen nemes célokat érvényesít – akár látens módon – a következő generációban. Márpedig, ami nincs meg bennünk, azt nem tudjuk átadni...

Bizonytalanság... a korosztályom megéli ezt is. Nyers erővel munkál a hétköznapiakon, azon túl pedig sokszor nincs ereje strukturált, önként vállalt feladatokban kiteljesedni, nincs ihlete, motivációja arra, hogy lássa, melyik generációnak mivel tartozik. Sajnos, az idősebbek és a fiatalabbak felé is ezért érvényesül a sietség, a felületesség, a fáradtság. Szeretnénk, ha nem így lenne. Szeretünk elköteleződni és szeretünk szervezni... nevelnénk, oktatnánk, barátkoznánk a generációkkal, de a korosztályom nem tudja, hogyan. Nem tud róla, hogy a tapasztalat a leghasznosabb dolog a gyerekekkel való foglalkozásnál és nem tud róla, hogy van egy generáció, aki mindent szívesen átadna.

A korosztályom figyelmét felhívom a jelenségre és kérem, hogy teremtsünk alkalmat, ahol minden korosztály képviselője találkozhat. Megköszönöm, ha a konferencia résztvevői bekapcsolódnak a Pest Megyei Gyermek- és Ifjúsági Alapítvány önkéntes hétvégéibe, ahol a közösségre vágyó és a gyermekeket segítő, korosztályomba tartozó fiatalok szomjaznak és köszönettel fogadják a tapasztalt vezetőik információit.

Zárszó (Révész György)

Formális zárszó gyanánt engedjenek meg nekem néhány fésületlen gondolatot.

Először is arra szeretnék utalni, hogy ma egy hete Navracsics Tibor a közigazgatási és igazságügyi miniszter egy tanácskozáson azt hangsúlyozta, hogy mennyire fontosak számunkra a gyermekek és fiatalok közösségei, és legyen Zánka a közösségteremtés új helyszíne. Én nem akarom ennek revelációs erejű felismerésnek az előzményeit vitatni. Legyen. Legyen Zánka a közösségteremtés helyszíne!

Beszéljünk tehát a közösségekről. Azt gondolom, hogy *emberi létünk alapmotívuma, meghatározó eleme az a közösség*. Nem biztos, hogy mindenki egyetért ezzel, de azt gondolom, hogy az itt jelenlévők igen. Közösség persze nagyon sokféle van, és *az ember identitását számos közösség határozza meg*, olyanok, amelyekről itt szó volt, a család, az iskolai közösség, a baráti közösség, egészen a nemzetig, sőt, még tovább, az emberiségig. Ezek az identitásképző közösségek úgy rakódnak az emberre, mintha egy Matrjoska-baba lenne. Talán nem egészen úgy, mert ezek át is fedik egymást helyenként.

Identitásunk kialakulásában meghatározó és semmivel nem pótolható szerepet játszanak az e közösségek által közvetített hagyományok. Azok a hagyományok, amelyeket örökölték, és azok a hagyományok is, amelyeket maguk alakítottak ki. És úgy gondolom, hogy addig működik a társadalom, és addig van előrelépési lehetőség, amíg teremnek új hagyományok. Mert addig *élnék* a közösségek, amelyek a társadalmat alkotják. Ezeknek a hagyományoknak a kialakítása, a létező hagyományok közvetítése, átörökítése a gyermek- és ifjúsági közösségek és szervezetek egyik legfontosabb feladata. Erről szolt a mai konferencia.

Természetesen mondhatja bárki, hogy az iskola, a lakóhelyi közösség, és így tovább természetes módon és többé-kevésbé hatékonyan járulnak hozzá identitásunk kialakulásához, és ezek mellett, ezeken túl nincs szükség további közvetítő aktorra. Én viszont azt gondolom, hogy igenis szükség van olyan közösségbe, amelybe a gyermek, majdan ifjú és felnőtt nem beleszületik, hanem amit maga választ, és a gyermek- és ifjúsági szervezeteknek ebben, ezen a területen semmivel nem pótolható, senki által nem pótolható feladatuk van. És abban bízom, hogy – bármilyen nehéz is, és bármennyire igaza van is Gergely Ferencnek meg Balázs Gyurinak és Laskai Juditnak, akik arról panaszkodnak, hogy a szülők hova engedik el és hova nem a gyerekeket – vannak és lesznek olyan gyermekszervezetek, amelyek képesek a nagyobb közösségével együtt a saját hagyományait is átörökíteni. Igaz, hogy – én ugyan nem 40-50 éve, hanem csak valamivel rövidebb ideje – ezeken a tanácskozáson zömmel ugyanazokat az arcokat

látjuk. De azért azt gondolom, hogy mára a gyermekszervezetek összlétszáma Magyarországon olyan mértékben a kritikus szint alá csökkent, hogy ez bármilyen színű kormányzatot el kell, hogy gondolkodtasson, és előbb-utóbb arra a következtetésre kell, hogy jusson, hogy szükség van ezekre a szervezetekre (még mielőtt kihálnak), hiszen nagyon fontos szerepük lehet(ne) annak az értékválásnak a kezelésében, ha nem is feloldásában, amiről oly sokat cikkez a szakajtó manapság.

Talán Navricsics Tibor miniszter úr említett gondolatai arra utalnak, hogy ennek most jött el az ideje. *Bízom abban, hogy a magyar kormány gyermekek iránti felelősségérzete abban is megnyilvánul, hogy – pártatlan kormányzati segítséggel – minden magyar gyermek és gyermekszervezet számára a közösségteremtés bázisává teszi Zánkát, sőt, ezen túlmenően is mindent megtesz e szervezetek eredményes működéséhez szükséges feltételek biztosítása érdekében.* Ehhez persze célszerű lenne e szervezetek – Gergely Ferenc által szorgalmazott – együttműködése.

Függelék

Vasvári Diploma

A rendezvény keretében került sor a Magyar Pedagógiai Társaság Mozgalompedagógiai Szakosztálya által 2001-ben alapított Vasvári Diploma 2012. évi díjazottjainak köszöntésére és méltatására.

A 2012 évi díjazottak:

Balázs György szociálpedagógus, gyermekszervezeti vezető

Derzsi Ottó cserkész- és úttörővezető

Novák Ferenc koreográfus, táncpedagógus

Balázs György munkásságát *Laurenszky Ernő* méltatta:

Kedves Gyuri!

Mindenekelőtt hadd köszöntselek azért, hogy április 24-én töltötted be hatvanhetedik évvedet. Kívánok neked minden barátunk nevében is jó egészséget, hosszú életet.

Mivel érdemelte ki „Gyurka pajtás” a Vasvári-diplomát?

Az Úttörővezetők életrajzi lexikona pontosan és részletesen leírja, hogy Balázs György mikor, hol dolgozott, és mikor, hol, mely úttörőcsapatnak, majd később még Magyarország Felfedezői csapatnak volt vezetője. Nem ezeket akarom részletezni, ezek az említett lexikonban olvashatók. Arról akarok beszélni, ami *általánosan, rövid időszakokon felülemelkedve és általános tanulságokat sugározva* jellemzi Balázs Gyuri mozgalmi-pedagógiai pályáját.

Gyurka útját a *kontinuitás*, a *folyamatosság* jellemzi. Kezdő ifjúvezetőként a sokunk ismert és tisztelt *Kovácsné Jelena néni*, a VIII. kerületi úttörőház igazgatója volt a mentora. Amit ott és akkor tanult, felnőtt vezetői munkáját is meghatározta.

Sokféleségben egység jellemezte Gyurka vezetői munkáját. Azzal, hogy úttörővezetői munkáját tovább folytatva a Magyarország Felfedezői Szövetségben is csapatvezetést vállalt, sajátos példát mutatott. Bizonyította, hogy a két gyermekszervezet nevelési céljai végső soron egy irányba mutatnak, csapataik a széles országút más-más sávjaiban egy irányba haladnak. Persze, nem mindenki képes ezt a kettős munkát végezni, de a jelenlévők közül jónéhányan vannak, akik hosszabb úttörővezetői munka után a rendszerváltás sodrában a cserkészet újjászervezésében, vagy a MAFEL tevékenységében vettek részt, de az úttörőmozgalommal is megőrizték a barátságot.

Balázs Gyurka az *LLL, a Lifelong Learning*, vagyis az *élethosszig való tanulás* embere. Bár alapképzettsége műszaki jellegű, mozgalmi vezetői munkájának fejlesztése érdekében középkorú férfiként szociális munkás, drámapedagógus és szocioterapeuta képesítéseket szerzett.

És végül, de egyáltalán nem utolsó sorban, Balázs Gyuri barátunk mindezt *huszonnégy éven át hivatásos katonaként csinálta*. Életútja példázta, hogy az igazi katona számára munkája nem egyszerűen szakma, egzisztencia, hanem *hivatás*. Az igazi katona feladata az egyszerű emberek védelme, segítése – évszázadok óta. A védelmező, segítő, jószívű katona a legkülönbözőbb népek folklórájának ikonja az Uráltól a Sziklás-hegységig. És az igazi hivatásosok és a gyermek- és ifjúsági szervezetek kölcsönös egymásrautaltsággal számítanak egymásra.

Az 1970-es évtized végén Balázs György törzsőrmester a vietnami fegyverszünet-ellenőrző bizottság magyar szekciójának beosztottja volt. Korábbi hazai vezetői munkájáért az úttörőszövetség Úttörővezető Érdeméremmel tüntette ki. A Saigonba kiküldött kitüntetést ünnepélyes állománygyűlésen adta át a magyar szekció parancsnoka, Szűcs Ferenc altábornagy. (És azt hiszem, hogy az altábornagynak ezúttal is eszébe jutott a Györffy Kollégium, a NÉKOSZ, ahonnan elindult.)

Balázs György századosi rendfokozatban vonult nyugállományba, mikor elérte a korhatárt. Úttörői és Magyarország felfedezői életét azonban továbbra is változatlan energiával és leleményességgel szervezi, hogy az élményekben gazdag gyermek- és ifjúkor után felelős, öntevékeny és boldog felnőttek legyenek. Ehhez kívánunk „Gyurka pajtásnak” jó egészséget és hosszú életet.

Derzi Ottó elismerését *Révész György indokolta*:

Derzi Ottó 1926. január 3-án született Medgyesen. 1940–44. között a kolozsvári 81. számú Báthory István cserkészcsapat tagjaként megismerte a haza és a természet felfedezésének szépségét, a vándortáborozás (bár akkor még nem így nevezték) romantikáját. 1942-ben Észak-Dunántúlt járták be (Balatonfelvidék–Keszthely–Sümeg–Celldömölk–Győr) részben gyalog, 1943-ban Esztergomtól Apatinig a vízi utat ladikokkal tették meg, a számos portya közül emlékezetes maradt a Kolozsvár–Zsibó közti majd 90 km-es gyalogportya.– ahol Gerencsér István, a kiváló piarista pap-tanár volt parancsnoka – életre szóló élményben részesült. Részt vett az erdélyi cserkészkerület vezetője, Jánosi Sándor (Juló bá) által vezetett csikménasági regös táborban.

1944-ben a VI. osztályos anyagból tett vizsgákat követően egy év málenkij robotban volt része Szibériában. Hazatérése után leérettségizett, majd 1947-ben a román hatóságok államellenes összeesküvés koholt vádjával letartóztatták. A súlyos büntetéstől az akkor még szabadlábban lévő magyar vezetők, mindenekelőtt Balogh Edgár beavatkozása mentette. Ezt követően nem maradt más választása, mint kihasználva a lehetőséget Magyarországra távozott.

1950-től 1956-ig a Népművészeti Intézet oktatási előadója, majd 1956 és 1964 között a budapesti XXI. és II. kerületben tanár, csapatvezető, 1965-től 1969-ig a II. kerület úttörőitkára, majd a Hazafia Népfront munkatársa, közben 1975-től 80-ig a pusztamaróti tábor vezetője. A táboré, amelyért oly sokat harcolt, amelyet szeretett volna központi vezetőképző táborrá fejleszteni. Nem rajta múltott, hogy nem így alakult.

A cserkészzetben szerzett természetjáró élmények és tapasztalatok nem csak a pusztamaróti tábor, hanem a vándortábori mozgalom kezdeményezésében és szervezésében is motiválták. Szakírói munkássága is jelentős részben e témakörhöz kapcsolódik (Vár a természet!, Úttörők turisztikai zsebkönyve), de publikációs tevékenysége ennél sokkal szerteágazóbb (Együtt Budapestért /szerkesztő/, Szabadító ének /szerk./, úttörőszövetségi szabályzatok, próbafüzetek, úttörőjátékok, továbbá számos cikk). 1957-től a Nevelési Tanács, az Általános Iskolai Sporttanács, az országos táborozási szakbizottság és úttörőtörténeti bizottság tagja.

Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el: Szocialista kultúráért (ké alkalommal), Kiváló csapatvezető, Aranykoszorús KISZ-jelvény, Úttörővezető Érdemérem, Munka Érdemrend bronz fokozat, A Haza Szolgálatáért Érem, Dunai Árvízvédelemért, Érdemes Véraló, Népfront Munkáért arany fokozat

A Vasvári Diploma 2012. évi harmadik kitüntetettje, **Novák Ferenc** külföldi tartózkodása miatt nem tudott részt venni a rendezvényen.

Novák Ferencet, akit az ország és fél Európa Tataként ismer, talán nem is kell méltatnunk, hiszen elismerések, kitüntetések sora minősíti életművét. Neve egybefonódott a Bihari Együttesével, amelynek alapítója. Több mint két évtizeden keresztül művészeti vezetője volt a Honvéd Együttesnek. Koreográfiái, színpadi művei, például az Aska és a farkas, a Kőműves Kelemen, a Szarvassá változott fiak, az István, a király, a Duna-rapszódia évtizedek óta kimagasló sikerrel szerepelnek nemcsak a magyar színpadokon, hanem világszerte.

A Vasvári Diploma nem a táncművész, koreográfus, színpadi szerző életművét ismeri el, hanem a táncpedagógusét, még általánosabban: a pedagógusét. De vajon elválasztható-e Novák Ferenc nevelő munkája a művész tevékenységétől? Sikeres lett volna-e, fennmaradt volna-e évtizedeken keresztül a Bihari Együttes a tudatos nevelőmunka nélkül? Úgy gondolom, nem. Az együttes talán legfontosabb értéke – a színpadi sikereken túl – az egykori és mai tagok egybehangzó véleménye szerint a közösség, az a megtartó erő, az a láthatatlan szál, amely a tagokat a legkisebektől a legidősebbekig egybekovácsolja és a közös cél érdekében mozgósítja.

A tudatos nevelőmunkát, a jövőről való gondoskodást, a közösségépítés szándékát jól illusztrálják saját gondolatai, melyeket egy 1955-ös, a Táncművészet c. folyóiratnak írt leveléből idézek:

„El kell mondanom, hogy nálunk a Bihari János Táncsoportban, már tavaly télen megkezdtuk az utánpótlás szervezését. A Klauzál-téri és a környékbéli „játászó utcákból” szedtünk össze vagy tizenhat gyereket, lányokat és fiúkat egyaránt. Az idén már, az iskolák tantestületének és szülői munkaközösségének segítségével, két általános iskola és egy középiskolai kollégium csoportját patronáljuk, ami kb. negyvenöt gyerek táncos nevelését jelenti. Mindez a fenntartó szervezetünknek, a HVDSZ VI. kerületi Kultúrotthonának alig okoz gondokat, de annál több örömet és

élményt a gyerekeknek és mindazoknak, akik nevelésükkel foglalkoznak... nem egy szülő, vagy tanár kérte segítségünket valamelyik gyerek neveléséhez, és nagyon sok szép eredményről számolhatunk be. Annak reményében fejezem be levelem, hogy akik a Táncművészet közvetítésével elolvassák ezt a pár sort, egyetértenek velünk és a nagyobb öntevékeny együtteseink vezetőségei, az iskolák segítségével felkarolják majd a tereken játszadó gyerekeket.”

A Bihari Együttes (és ma már a Bihari Egyesület) nem hagyományos értelemben vett gyermekszervezet, Novák Ferenc sem gyermekszervezeti vezető. Nevelő munkáját, közösségszervező tevékenységét mégis példaként állíthatjuk mindazok elé, akik gyermek- és serdülőkorú csoportokkal foglalkoznak. A Magyar Pedagógiai Társaság Mozgalompedagógiai Szakosztálya ezt a tevékenységét ismeri el a Vasvári Diplomával.

„Azon pártfogó tartozunk, mely egy cseppet
kíván képezni a világszabadság tengerében.”
(Vasvári Pál)

VASVÁRI-DIPLOMA
melyet
a
MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG
MOZGALOMPEDAGÓGIAI
SZAKOSZTÁLYA
adományoz a magyarországi gyermek- és
serdülőszervezetek körében több évtizeden át
kifejtett
áldozatos nevelőmunkája
elismeréséül

Budapest,

.....
Bévez. György
szakszaktálynök

.....
Trencsényi László
ügyvezető elnök

Vasvári Pál, a tanár (1826. 07. 14. – 1849. 07. 06.)

Az 1846-os esztendő nevezetes dátum volt a magyar reformkori nevelés és emancipációs törekvések történetében.

Ekkor nyitja meg leánynevelő-intézetét Teleki Blanka, ahol szaktanári rendszerét elsőként alkalmazva, magyar nyelven folyt az oktatás. Jelentős lépés ez abban az időben, amikor az ország legnagyobb fiúgimnáziumaiban is egy-egy osztály valamennyi tantárgyának oktatását egyetlen tanár látta el. Az intézet a kezdeti nehézségeket leküzdve 1846 szeptemberétől 1848 decemberéig állt fenn, főrangú kisasszonyokat polgári származású (honorácior) tanárokkal tanítva.

Ebben az intézetben tanított magyart és történelmet Vasvári Pál.

A történelem első évi tananyaga az ókor és középkor története volt. Történelem tanárként Vasvári Pál példákkal világította meg a történelem eseményeit. Vallotta, hogy a múlt alapos tudása vezethet el a jelen megértéséhez. A történelmet jelenformáló tényezőnek tartotta. Életrajzaiban eszményképeket állított a 10-12 éves lányok elé. Dolgozataiban, szóbeli számonkéréseiben a világ- és magyar történelem hőseinek párhuzamos jellemrajzait kérte (Hannibál – Hunyadi János). A reformkori jelen problémái és az intézet hétköznapijaival kapcsolatos események is helyet kapnak a növendékek fogalmazásaiban.

A tanár munkájának hatékonyságát tanítványai előrehaladásán lehet lemérni. E szempont szerint Vasvári kitűnő, rajongásig szeretett tanár volt.

Vasvári Pál közéleti tevékenységének utolsó, drámai szakaszát a márciusi ifjak történetéből ismerjük. A forradalom és szabadságharc egyik kulcsfigurájává vált.

1849. július 6-án esett el a Gyalui havasokban a haza szabadságáért vívott fegyveres harcban.

Háttér-dokumentum

Trencsényi László

Új értékek, régi hagyományok

*Doktoranduszaimnak, Várszeginé Gáncs Erzsébetnek és
Gécziné Laskai Juditnak szeretettel és köszönettel*

E tanulmány szerkesztett és továbbfejlesztett változata annak az előadásnak, melyet Szegeden a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar „*Régi értékek – új kihívások*” konferenciáján¹ mondtam el fejet hajtva a Tisza-parti városban alkotott „pedagógiai folklorista” generációk kiváló képviselői, így Bálint Sándor, a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának tagjai (Buday György, Ortutay Gyula, Radnóti Miklós), illetve a nemrég fiatalon elhunyt Nagy Albert (a Szeged táncegyüttes legendás vezetője) előtt.

Azzal kezdem, hogy amikor a 80-as évek közepén Madridban jártam egy pedagógiai konferencián, a fiatal szocialistaország-beli kutató számára sok minden új volt és érdekes. Mint a reformpedagógiák iránt érdeklődő szakember megerősítve éreztem magamat. Láttam, hallottam, hogy a nyugat-európai pedagógiák milyen mélyen átitatottak e hagyomány szellemiségével, örömmel ismertem rá egy-egy (nálunk néhány főművéből ekkor más ismert) századeleji titán iskolaképeinek elemeire. S amikor nyílt rokonszenvvel érdeklődtek a kollégák a mi pedagógiai örökségünk iránt, akkor a megtalált kincsre, az azóta is többek által magyar modellnek, hungaricumnak nevezett jelenségvilágra hivatkoztam: a neofolklorizmus üdítő megjelenésére az ifjúsági kultúrában, s óvatos betüremkedésére az iskolába. Az akkor magamnál is jelentősen fiatalabb házigazdám – csóválta a fejét. Ezt nálunk – miközben éppen az előző esti szabadidős program, a flamengo-táncest élményeit is felidéztem – nem megy, nem mehet, mondta teljes azonosulással a „tabusításért”.

A Franco-fasizmus oly mértékben el/lehasználta a népművészetet ideológiai kampányaira, hogy ezzel ma csak a jobboldal kacérkodik, mi nem tehetjük meg. (Trencsényi 1986) A vitában hivatkozhattam a mi „nomád nemzedékünk” ideológiájára, mely a folklor, a népművészet újrafelfedezésében, újrahasonosításában – egyébként akkor sem, ha a hatalom ezt oly szívesen rásütötte volna – a „nemzetieskedés” elemeit kereste s látta viszont, hanem egy sajátos *ellenkultúrát* keresett s talált, olyat, mely önideológiájuk szerint is azonos talajból táplálkozott a hetvenes évek elején mint a jeles amerikai film, a Hair hősei, akár a Woodstocknak ifjai *odaát*.² A tagadásban a meglódulni látszó fogyasztói mohóság elutasítása,

---

¹ Szeged, 2011.

² Nota bene, az sem véletlen, hogy a nyugati világ '68-ának meghatározó magyar filmes reflexiója Jancsó Miklós *Fényes szelekje* lett, a folyamatosan néptáncoló és népdalozó népi

óvatosan megmutatkozó „zöld ideológiák”, hatalomellenesség, bürokráciaellenesség is kimutatható volt, hamis közösségek ellenében vonultak ki (a szó szoros értelmében is) Tokajra, Magyarlukafára, Velembe, később a Hortobágyra, – halkan, de büszkén teszem hozzá: – Csillebércre is³ a „magyar nomádok”, s egy, a „hivataloshoz” képest alternatív, organikus kultúrát teremtettek, közvetítettek.⁴ „Élő népművészetet”. A városiasodó élet vitrinbe tehető dísz tárgyai, ünnepségek táncos fellépései helyett egy autonóm ifjúsági élet – saját maguk számára alkottak ruhát, edényt, nyári hajlékot, s – a dolgok sajátos természete szerint – játéktárgyakat.⁵

Ez a kivonulás nagy mértékben hasonlítható az 50-60 évvel korábbi európai, pedagógiai ihletettséget sem nélkülöző mozgalmakhoz, melyet azóta gazdagon feltárt és értelmezett a neveléstörténet, s az „életreform” világába helyezte – egyébként éppen Kodállal, Bartókkal, a gödöllői művésztelleppel együtt. (Pukánszky 2006) Joggal tekinthetjük tehát az „újfolklorizmus” hetvenes évekbeli – nem kapcsolattalan, de alapvetően mégiscsak hazai (pontosabban magyar, hiszen az erdélyiek, felvidékiek, Kallós Zoltán, Agócs Gergely és mások hamar integrálódtak az újnép-művészeti mozgalmakba⁶ – mozgalmát „életreform II.-nek”. (Trencsényi 2010)

---

kollégistákról szóló egyszerre nosztalgikus és egyszerre kritikus/önkritikus látomás. Elemzésünkben ezúttal a NÉKOSZ-osok és a néphagyomány ideologikus összekapcsolódására hívnánk fel a figyelmet. A „nomád nemzedék” összefoglaló dokumentumkötete Bodor Ferenc szerkesztésében jelent meg. (Bodor 1981)

³ Vö. Fényi Tibor 1978, Trencsényi-Papp 1981, Trencsényi 2011. Zelnik 1982.

⁴ Erről szólt Niedermüller Péter és Zelnik József annak idején lényegében betiltott tanulmánykötete. (Niedermüller-Zelnik 1983.)

⁵ Ez volt talán az első szál, melyek a táncázás, népművész. népi kézműves fiatalokat a gyerekvilághoz, a pedagógiához vezette (az 1979-es nagy várbéli kiállítás, a „játsszóházak” jelképes nyitánya, Hollós Gizi életművének kulcsdarabja volt ennek példaadó tanúsítványa). (Hollós 1980., Ferencz-Sikó 2010.) E tanulmány keretén kívülesik, bár nem elhanyagolható, hogy a Népművelési Intézet fent említett jeles munkatársa mellett a közművelődés Corvin téri fellegvárában mások is jelen voltak egy korábbi nemzedék jelesei közül (nevezzük így: Muharay Elemér, majd Martin György tanítványai), akik még lázadásukban is felkarolták a „nomádok” ifjú nemzedékét. S jóformán minden településen, iskolában, művelődési házban ott voltak e korábbi nemzedék fogékony pedagógusai, akik törekvéseik kiteljesedését látták a folklorizmus ezen új hullámában, s adták hozzá tudásukat, árnyalták a hagyomány pedagógiai megelevenítésének ideológiáját, de alapvetően integrálva az ifjak hevületeit és kritikai indulatait.

⁶ S ebben az időben – korántsem politikai taktikából vagy félelemből – nem emelték át a mozgalom hangsúlyát a nemzeti kérdés művészeti kezelésmódja irányába. Akkor sem, ha a táncázás gyűjtőutak rendre olyan élményekkel gazdagították a falujáró anyaországi „nomádokat”, melyek politikai értelmű elkötelezettségüket is fokozták. De ha már a filmek világát tekintjük álláspontunk igazolásának eszközeként, akkor hadd emlékeztessenek a korszak „falukatatóinak” alapfilmjére, a Sebő-együttessel végigjátszott Zolnay-filmre, a *Fotográfára*: a filmbéli drámai sorsoknak is erőteljesebben „szociális emberi lényegük”, szegényember-tragédiáik voltak meghatározóak, s kevésbé vagy csak másodlagosan „etnikus” sajátosságaik. (Hogy Szuhay Péternek a magyarországi cigányságra értelmezett dichotómiáját alkalmazzam e társadalmijelenség-együttesre.) (Szuhay 1999)

Hát így jött el aztán a 90-es évekre sok minden. (Agócs 2004, Trencsényi 2004) Egyebek közt megszületett a Nemzeti Alaptanterv. A NAT készítését az az Andrásfalvy Bertalan hirdette meg, aki a „népművészet helyes szemléletéről” szóló tanulmányában 15 évvel korábban szintén ezt a nem elsősorban etnikus, etnocentrikus, nemzeti használatmódot hangsúlyozta. (Andrásfalvy é.n.)

Miért tagadjuk, a rendszerváltás sodrában a kormányzó új párt aktivistájává válván enyhén szólva „kiegyenlítettebb” lett ez a hitvallás, de az első kormányzati ciklus áhított és olykor (például az oktatásügyben sokáig) érvényesülő már-már „népfrontos”, már-már „nagykoalíciós” fegyvelmeztségében, demokráciatisztelőben ez a nemzeti kérdéssé átfogalmazott néphagyomány-értelmezés nem volt aránytalan, nem volt izléstelen. Eredménye lett, hogy e törekvések sok eleme bekerült a Nemzeti Alaptantervbe.⁷

A szövegalkotás különös rendje mondhatni kínjában szülte a - szerintem a legtermékenyebb, mások által nagyon vitatott - megoldást: egy *integrált tantárgy* vízióját, ajánlatát, melyben a tánc, a dráma, a bábjáték, és – igen! – a hagyomány képezik az egyenrangú alkotóelemet. Gabnai Katalin víziójában – hiszen ő is a Népművelési Intézet, a Corvin téri szakmai műhely⁸ részese volt – ez a „*mintha*”- tantárgy egy ihletetlen folklorisztikus alapú iskolai élményegyüttesként jelent meg szerves egységben, az évkör rendjéhez igazodóan, teljességgel organikusan következve a „nomád nemzedék” közösségképéből, intézményképéből, nevelésképéből.⁹

---

⁷ Másutt megírtam már, hogy az első NAT változatban (immár a liberális Fodor Gábor minisztersége alatt) a *Művészetek* műveltségterületben megjelent *Tánc és dráma* műveltségi részterület bekerülése a művészetpedagógiai szervezeteknek az utolsó pillanatban összefogott már-már elkeseredett érdekérvényesítő erejének köszönhető. A már nyomdába küldött változatban – egyébként vitathatatlanul jogosan – a *Mozgókép- és médiaismeret* jelent meg újdonságként. Az emlegetett művészetpedagógusok – drámapedagógusok, bábosok, néptáncosok – nem ezt vitták, de helyet követeltek az iskolázás tartalmi szabályozásáról szóló kormányrendeletben az „eleven művészi élmény” hatásrendszerének is. (Megjegyzem, kísértetiesen ugyanez játszódott le a NAT 2007-es bővítésénél is. Az EU-s kulcskompetenciák „kulturális kompetenciáról” szóló szakaszához képest: a NAT-ba foglalt változat jóval gazdagabb, árnyaltabb, ha úgy tetszik a modernitást és a hagyományt egységében inkább kezelő szöveg lett.). (Trencsényi 2010)

A tárgyalások eredményre vezettek 1996 őszén.

- *Tánc és dráma* címen szülessen 24 óra alatt magtantervi verzió erre az integrált műveltségi területre is! – hangzott a minisztériumi felszólítás. Gabnai Kataliné a történelmi érdem, hogy rászánta ama éjszakát – egyébként így esett, hogy a NAT 1996-os változatában a 8. osztály számára már nincsen kifejtve a *Tánc és dráma* tartalma: a szó szoros értelmében körmére égett a gyertya. (Később sok bürokrata értelmezte úgy, hogy akkor az általános iskola utolsó évfolyamán már nincs is erre a műveltségi területre releváns szükség.)

⁸ A Corvin téri épület művelődéstörténeti (egyben pedagógiatörténeti jelentőségét) többször volt módomban méltatni, összefoglalóan elemeztem. *A maratoni reform* c. könyvemben (Trencsényi 2011. 141-156.o.

⁹ Erre a vízióra egyébként fontos, jóformán kísérleti tantervi ajánlások is születtek. A tantervi kínálatok gazdag erejében persze már ekkor is – különböző műhelyekben – s a NAT-tól korántsem idegenül születtek egyfelől a műveltségi részterület integritását

Így esett, hogy a NAT-ban későbbi értékelésekben „modernizációs tartalomnak” nevezett újdonságok körében a nevében is modernitások (IKT, mozgókép- és média, drámapedagógia) mellett olyan *tradicionalista* elemek fészkelhették be magukat, mint a tánc, a hagyományismeret, és – egy másik ágon, a *Technika - életvitel* ágán a mikroökonómia, a háztartástan.¹⁰ Miért mondjuk mindezeket joggal nem csupán újdonságoknak? Elsősorban azért, mert közvetítésük pedagógiai technológiája kiáltott a hagyományos iskolai ismeretközvetítés, az „iskolásított tudásátadás” forradalmi felváltásáért! Valójában a *projektmódszer* és az életegységeket helyreállító, legalább játszásiból rekonstruáló *tantárgyi integráció* felé mozdították e tárgyak tanítási kultúrái az iskola „vaskos bástyáinak” világát.¹¹

A tantárgy- és tantervtörténeti áttekintésben 2000 a következő jeles évszám. A Magyar Bálintot – s pártját – felváltó Pokorni Zoltánnak más szabályozási filozófiát megjelenítő törekvéseiben¹² erőteljesebb szabályozási igény jelent meg, az „alkoss saját növendékeid és iskolád sajátosságaira helyi tantervet” imperatívuszát felváltotta az „alkalmazd a központi előírást” parancsa. (Trencsényi 1999) Ebben a tantervfejlesztési periódusban felerősödtek a korábban elfojtott tudományos (akadémiai, egyetemi tanszéki diszciplínák), s tantárgyat, ha bármilyen kicsikét is követeltek maguknak. Hát persze, hogy az eddig „közös követelményként”, szaknyelven ún. crosscurriculumnak nevezett „*Hon és népismeret*” köré szerveződő tudósi kör is belépett a küzdelembe, önálló tantárgyat igényelvén kedves tárgyának.¹³

A néphagyomány – és ennek pedagógiai alkalmazása. Történeti vázlat.

Az alábbiakban kísérletet teszünk a néphagyomány kulturális „használatmódjain” az európai típusú műveltségben való kronologikus felsorolására. Egyúttal itt az alkalom a tanulmány címének értelmezésére. A hagyományokról „elterjedt” közhiedelem annak „patináját” emeli ki, a kontinuitást, vagy a kontinuitás szándékát hangsúlyozza. Alighanem ennél jóval bonyolultabb jelenségről van szó! A hagyományra

---

megbontó diszkrét „kistantárgyi” képződmények, s néhány mintában a tánc nem-folklorisztikus tradíciója is megjelent, a dráma urbánusabb környezetben kereste a kortárs gyerekvilág drámáira adható adandó válaszok lehetőségeit. Ez utóbbi törekvések később meg is jelentek egy átalakított NAT-ban a *Dráma és tánc* névváltoztatás már egy új vízió jegyében született

¹⁰ Nem kis részt e tárgykör hősnőjének (a „történelmi népiesektől” egyébként nem idegen eszmeiségű), Kenéz Győzőnének jóvoltából

¹¹ A „vaskos bástya” metaforája Takács Géza iskolakritikus találó kifejezése. Hasonló című írásával a 80-as években váltott ki nagy visszhangot.

¹² *Kerettantervnek* nevezte a FIDESZ első kormányzásának oktatáspolitikája az absztraktnak talált NAT és az iskolai „helyi tantervek” közé ékelendő kötelező erejű, tantervemléletileg előírónak tekinthető szövegalagzatot. Ennek bírálata kívül esik jelen dolgozat tárgykörén

¹³ Ennek a követelésnek igényes szakmai diskurzusban megfogalmazott dokumentumait lásd Karácsony-Kraici 1998.

való tudatos vagy kevésbé tudatos (naiv) hivatkozás igen sok esetben (tán mindig) valamely diszkontinuitás, innováció, reform, másképpgondolkodás ideológiája. Nincs ez máshogy a magyar folklorizmusok történetében sem, s ennek megfelelően a pedagógiai hitvallásokban folklorisztikus ihletést megjelenítő pedagógiai-nevelési ideológiákban, műveltségképekben sem. Igazolni ezt szeretném tehát.

Nem teljes ez a kép, ezért is nevezem vázlatnak. Az elemzésben persze a pedagógiai szempont az elsődleges. Azaz: ebből a jelenséglágból mikor és miért vett igénybe értékeket, technikákat, kultúrát tudatos, más szóval intézményesülő nevelés (elsősorban óvoda, iskola, másodsorban nevelésre szerveződő ifjúsági mozgalmak), illetve mikor és miképp tematizálódik, reflektálódik neveléstudományi diskurzusban?

Ezúttal – eltekintve az antikvitás és a reneszánsz¹⁴ bukólikus hagyományaitól, a „kezdetekről” – állapítsuk meg, hogy a „nép” minden különösebb ideológiai reflexió nélkül *élte* a hagyományait – részben benne maradván, részben ki-kibukkanva a vallásos-liturgikus rítusok univerzumából.¹⁵ A gyerekek – Kresz Mária találó s a néprajzban elfogadott kifejezésével – „belenevelődtek” a hagyományba. (Kresz 1949) A közvetítés, az átadás, a tanítás gesztusa lényegében nem különült el más releváns tevékenységektől, elsősorban a munkától, no és természetesen a játéktól. Alapvetően nem vetődött fel a reflexiókban az érték, értékválasztás kérdése.¹⁶ A hagyományozódás alapja a feltétel nélküli identitás volt.

Persze igen hamar helyet talált ebben a közvetítési folyamatban az iskola is. Ne feledjük: megannyi jeles napi népszokás „hordozói” éppenséggel az iskolás gyerekek voltak (azok a gyerekek, akik ezért, azért iskolába jártak, s nyilvánvaló, hogy az oskolamester aktivitását egészen korán megfigyelhetjük: balázsolás, gergelyezés, mendikálás, kápsálás stb.).¹⁷

---

¹⁴ Ámbár egyszer ez a tradíció is megérdemelne több némi művelődéstörténeti, akár pedagógiatörténeti figyelmet. Vö. Trecsényi-Waldapfel (1938, 1952.)

¹⁵ Újabb kutatások, néprajzi, kulturális antropológiai adatok szólnak arról, hogy ez a „különösebb ideológiai reflexió nélkül” kitétel is felülvizsgálatra szorul. Utaljunk csak a hazai néprajzban a nagy népmesemondók mese közben elejtett, s a hiteles Új Magyar Népköltési Gyűjteményben feljegyzett mondataira, nemkülönben Berecz András gyűjtésére a népi énekesek „zeneesztétikai” megnyilatkozásaira (Berecz é.n.), Ratkó Lujza táncos kutatásaira (Ratkó 1996), illetve Lévai Péternek az ELTE doktorjelöltjének az „oral history” alkalmazó, kutatására a „táncos egyéniségekről” (Lévai 2011)

¹⁶ No persze itt is árnyaltabb elemzés kívánatos. Az ideológiai rendszerváltások, a vallásos hitben bekövetkező, jobbra nem önkéntesen elért váltások (pogány-keresztény, „pápista”-protestáns stb.) mindig viszonyultak a mai narratíváinkban néphagyománynak tekintett cselekedetekhez. Viszonyultak? A kifejezés enyhén szólva eufémizmus. Csonkítások, máglyák, gályarabság stb. kísérik az európai kultúrában a váltások útját.

¹⁷ Félreértés ne essék! Itt még nem arról a tudatos, kulturális misszióként érvényesülő tudatos, hagyományként való – Petrás Anna szavaival – „*visszatanító*” attitűdről, hitvallásról van szó. Gazda Klára esztelneki falumonográfiájában a XIX: századvégtől már a tanítónő, a (kötelező) iskola befolyása vetekszik a belenevelődéssel való hagyományozódással, (Gazda Klára 1981.), hasonlóan tűnt fel Ráduly János találókérdés-

Különösen a gyerekjátékokban megjelentek azok a bizonyos „lesüllyedő kultúrjavak”, a mesemondó képzeletében megszületett az *Óperenciás* tenger, a leánykák „*ispilángi* rózsát” énekeltek, a fiúcskák bibliai drámákat, királytörténeteket játszottak a páston („*Mit akar ez az egy ember*”, „*Lengyel László*” stb.). E játékfolyamatokban a kisközösségi identitásokon túli azonosságokat tanultak, vállalhattak, „növekedhettek bele” azokba.^{18, 19}

A „magas kultúra” (legyen nemesi, akár polgárosodó, vagy akár „magyar módra” polgárosodó) és a „pórnép” kultúrája közti dialógust ma gazdagabbnak látjuk, mint korábban. A táncház mozgalom muzsikusai, Sebő Ferenc, Jánosi András, Sipos Mihály rendre kimutatják az udvarházakban szórákkoztató zenét játszó hangszeresekhez „rendelt” nyugati mestereket. Utóbbi, a Muzsikás együttes izgalmas hangzó kísérletben mutatta be legutóbb a Leopold Mozart-i *hegedűiskolának* szinte közvetlen kapcsolatát az erdélyi parasztzenészek tanult hangszertudásával.

„Komolyra fordítva a szót” nyilvánvaló, hogy a felvilágosodás hozott fordulatot. Rousseau majd Herder nyomán felértékelődik a „nép”, már-már irracionálisan magasra emelődnek értékeik, így hagyományaik. Ebben a felértékelődésben, különösen előbbinél, akár követőinél, így Pestalozzinál vagy a mi Csokonainknál a nép elsősorban „szociális” kategória. A „romlatlanság” jelképei. Meg ne feledkezzünk azonban a korszellem másik áramlatáról sem. A felvilágosodástól ihletett modernisták kritikusabbak. Tessedik Sámuel s a hozzá hasonló innovátorok a paraszti hagyománynak a gazdaság világában visszahúzó elemeit látták, mindezek ellenében kívánták fokozni az iskola jelentőségét.²⁰

A kolozsvári néprajzi iskola abban az – egyébként a konvencionális *kontinuitás-elvű* ideológiákhoz közelálló – értelmezésben elkötelezett, hogy a 18. századi művészetfelfogás egyfelől a hamisítatlan természetességet látta a nép kultúrájában, ahol új téma a nép élete, amely művészete új formavilágot is hozott. Másfelől ez az érdeklődés jelzés is volt a nemzeti ideológiák szerveződésére. „Az elitkultúra európaiságával, kozmopolitizmusával szemben a nép kultúrája az ősiség, a nemzeti hagyomány és érzés szimbólumává vált. A hagyományok különösen felértékelődtek az elnyomott kis népek esetében, amelyeknek a korábbi európai művészeti és eszmei áramlatokat (reneszánsz, barokk, felvilágosodás) nem

---

gyűjtésében a kibédi tanítónő, Kacsó Elza, akinél már csak a falubéli cigány útkaparó tudása nagyobb. (Trencsényi 1991)

¹⁸ Móra Ferenc a XIX: század közepére helyezi a gyerekek katonásdi játékának hiteles leírását, melyben világosan a nemzeti érzés játszik szerepet. A *Kuckó király* című közismert novellára gondolok.

¹⁹ Ide tartozik, hogy a gyermekjátékok elemzői a különböző szimbolikus jelentésű játékokban egyenesen *filozófiai* élmények, ismeretek közvetítését látják és láttatják. (A *hid*, a *kapu*, a *kőr* stb. mind-mind ilyen világmagyarázó nagy jelképek.) Vö. pl. Falvay 1990.

²⁰ Ne vágjunk a história elébe, de a népoktatási törvényt megszabó miniszter híres regénye, a *Falu jegyzője* tragédiájának ábrázolásában is ott a befolyásolható, tudatlan nép kritikus rajza. Hogy Petőfi életérzését a szabadszállási választási kudarc után ne is említsük.

sikerült kisajátítaniuk, nemzeti jegyekkel átítatniuk. A nemzeti kultúra feltárása, népszerűsítése, alkalmazása hazafias tettek minősült.” (Demény I.-Gazda K.-Keszeg V.-Pozsony F.-Tánczos V. 2008.) Ezt a megközelítést problémátlanul képviseli a székesfehérvári Lukács László is (Lukács 2010)

Hofer Tamás munkásságában érvényesül inkább – sok szempontból a mi tárgyalásmódunkhoz nagyon közelállóan – a folklorizmus több (legalább 2), egymáshoz képest is alternatív funkcióban való megközelítése. Egyenesen így ír: „*A népi kultúrának kifejezetten kétféle megfogalmazása létezik. 1). amely a hatalomból és az irányításból kimaradt rétegek kultúrájaként, egyfajta ellenkultúráként fogalmazza meg, a 2) pedig ennek kiegészítő (komplementer) jellegét hangsúlyozza*” (Hofer 1989, 1991)

Visszatérve a kronológiához: a néphagyomány, a népi kultúra kultusza már inkább a következő korszak sajátja. A nemesi ellenállás teremti meg a folklorizmus megannyi modern tünetét. A csárdást, a verbunkost, a népies műzenét. E kulturális jelenségvilágban jelenik meg a néphagyomány mint etnikus (nemzeti) kultúra. Kicsiszolva, kissé átpingálva, nemes kisasszonyok ruhatárába, könyvtárába illeszthetően. Ez a „még azt mondják nem illik...” kurucos állásfoglalása, eszmei-ideológiai kelléktára.

Ehhez képest aztán mégiscsak Petőfi Sándor 1847-es jövendölését idézzük rendre már-már közhelyszerűen Aranyinak írott leveléből: „ha a nép uralkodni fog a költészetben...” Az igazságnak tartozunk annyival, hogy a „*néppel tűzön-vízen át*” életét is áldozó – tankönyvi k.u.k. szövegekben a század végére már „lánglelkűnek” nevezett – poéta költői munkásságában ez a hitvallás igazán csak részlegesen jellemző. A dalok, a János Vitéz megalkotása után Petőfi Sándor köznyelvű, de igazán nem „népies” értelemben népi, sokkal inkább modern költői nyelvet alkotott. Arany, a hű barát talán még inkább hű maradt a fiataalkori fogadalomhoz, bár ki tagadná, hogy a modern városi líra megteremtője ő a magyar költészetben, nem is csupán a fővárosi tematikában, de lírai stílusában is. Szó se róla, a „nép” szívébe zárta fiait, népdallá énekelte megannyi versüket, a fejéregyházi vértanú legendái máig folklór-alkotást teremtő tényezők.

Az önkényuralom s főleg ennek elernyedése a „magyarosítás” eszmekörének felerősödésével járt. A márciusi ifjúként feltűnt, hazafi Jókai az „új földesurat” köszönti, a „magyar föld” asszimiláló erejének állít emlékművet. Ez a buzgalom csúcsonyul a millenniumi „nemzetegyesítésben”.²¹ A folklorizmus „cunami” ebben az ünnepi díszletben önti el az országot – meg ne feledkezzünk megannyi pionírjáról a népművészeti gyűjtéseknek. Szemünk előtt elsősorban Kiss Áron mintája áll. És ne feledkezzünk arról sem, hogy a polihisztor századvégi magyar értelmiségben ezidőben nőnek ki a modern társadalomtudományok óriásai akár a pedagógiára, akár a néprajzra gondoljunk, s ezen óriások szakmai egyesületei, intézményei. A *Magyar népi játékgyűjtemény* főszerkesztője egyszerre volt mindkét szakmának is jelese. Még nem

²¹ A „nemzeti” ideológia történeti elemzésében mértékadónak tekintjük Trencsényi Balázs monográfiáját. Jelen szövegünkben részleteiben nem hivatkozunk, mert ezzel messze túllépnénk kereteinket. Trencsényi B. 2011.

volt „24. óra”, de „alkonyodott” a primer néphagyományban, ezt a pillanatot ismerte fel elsők közt Kiss Áron. (Kiss 1891, Dombi 2000) S majd követői is. De meg nem feledkezhetünk arról sem, hogy a magyar/nemzeti hagyomány dekorációja a soknemzetiségű Osztrák-Magyar Monarchia más nemzetiségeinek kultúrájával szemben fogalmazódik meg. Az asszimilációs politikát szolgálta, s számos vonatkozásban volt erőteljesen fikció, ahogyan ezt Gerő András pontos munkája bemutatja (Gerő 2004.).²² Ez a felpántlikázott, díszes, a „magyar élet” jeleként megjelenő hagyománykép közvetlenül tükröződött vissza a kor tanterveiben, tankönyveiben is. A közvetítés módja alapvetően ezen iskolásított olvasmányoknak leckeeként való megtanulása volt. E tankönyvek tartalmát árnyaltan mutatja be Gécziné Laskai Judit dolgozatában. (Gécziné Laskai 2011)

Új szakaszt fémjelez „a példamutató nagy ikerpár” színrelépése, akkor is, ha a folyamatszerűség az elődökkel jól kimutatható. De teljesen joggal mutatta ki Pukánszky Béla, hogy Kodály és Bartók, Balázs Béla és a gödöllői művészek (Körösfői-Kriesch Aladár, Nagy Sándor és Juhász Árpád, Undi Mariska, Thoroczkay-Wigand Ede és Sidló Ferenc) fellépése egy exodus-vágy kifejezése, a szecesszió a reformpedagógiákkal rokon életreform-törekvések megjelenése. Ennek a folklorizmus-mozgalomnak egészen közvetlen pedagógiai konzekvenciái vannak. Megjelenik a Gyerekeknek című zongoradarab-füzet, felcsendülnek Kodály első gyermekkori művei, új ornamentikával telnek meg az iskoláskönyvek. Várszeginé Gáncs Erzsébet írása a folklorizmus generációinak számbavételével e pillanatot tekinti origónak (Várszeginé Gáncs 2011)

A folyamatot első látszatra nem töri meg, bár közelebről szemügyre véve mégiscsak lényegi elemeiben változtatja meg a háború és a levert forradalmak utáni kulturális politika, oktatáspolitikai, ifjúsáspolitikai. Nevezhetjük többféleképpen, s kereshetjük a „társulók” olykor egészen különböző motívumait, a „trianoni sokkra” válaszolni kívánó „kultúrfőlény”, akár a munkásmozgalom hatásaira válaszképp fogalmazódó, a „bűnös város” jegyében kibontakozó „hivatalos ellenkultúra” intézményrendszerébe ágyazódnak a törekvések, akár az egymással éles vitában álló Szabó Dezső és Klebelsberg Kuno megnyilatkozásait nézzük, akár a falusiakat, parasztfiatalokat megszólító kulturális mozgalmak eredetét, kivirágzását – Gyöngyösbokrétát, regöscserkészetet, az Éneklő Ifjúságot, KALOT-ot, KALÁSZ-t, levétét vagy éppen a Györfly Kollégiumot.^{23, 24} Ezek az egybefonódó, az iskola világában is jelenlévő²⁵, de alapvetően mégiscsak az extracurriculumokban érvényesültek, s a közvetítés kultúrájában is „hagyomány-konform” megoldások

---

²² Olyannyira, hogy a Magyarországon otthonra és identitásra talált zsidóság jelesei is a felvidéki közművelődés fokozását a magyarosításra használnák.

²³ Vö.Pataki Ferenc 2005. Vitényi Iván 2007. Az is kitűnik, hogy a „várakozásokkal” ellentétben a munkásmozgalom kulturális világában is felerősödik a folklorizmus, elsősorban a körmozgalomra gondolunk, a nagy munkáskórusok vezetői közvetlen kapcsolatban álltak a Kodály-i „törzsszel”.

²⁴ Mindezeket gazdagon mutatja be Várszeginé Gáncs Erzsébet. (Várszeginé 2011)

²⁵ Gondoljunk csak a Kodály-Ádám Jenő féle énekes könyvekre.

születtek – táborok, falujárások, gyűjtések stb. Hoppál Mihály a 30-as évektől eredeztetett „Élő emberi kincs” programra hivatkozik, s ennek energiáit láttatja a II. világháborút közvetlenül követő években, még az ekkor alapított „Népművészet mestere” címben is.

A népi kollégiumok felé vezető úton ott gyülekeztek a plebejus származású népi írók. Műveikben immár közvetlenül szólalt meg a „nép”, a versek, balladák, novellák stílusvilága a népköltészetet idézte (Erdélyi Józseftől, Sinka Istvánon át József Attiláig, Zelk Zoltánig, Tamási Áronig). Az sem véletlen, hogy műveikből a későbbi periódusban gyakran vált népszerű gyermekköltészeti diskurzusban számon tartott alkotás – ebbe a csokorba a nyugatos-újholdas Weöres Sándor is belesorolódik, nem kis részt Kodály mester befolyására.

S ugyanígy a megszakítás és folytonosság sajátos egyvelege látszik érvényesülni az 1945 utáni „pedagógiai folklorizmus” világában. Az előzőek mellett megkerülhetetlen e körben Karácsony Sándor és növendékeinek befolyása, de a NÉKOSz pedagógiai hagyatéka is érvényesül.

Sajátos helyzet, miközben Révai Józsefnek a „népiesekkel” szembeni – enyhén szólva – óvatos fenntartásai befolyásolják a kulturális politikát. (Révai 1949), ugyanekkor a berendezkedő új hatalom külsőségeiben rendre folklorizmus-elemeket alkalmazott.²⁶ A Révai nevével fémjelzett kultúrpolitika tűzte „lobogóra” – az urbánus-modernisták ellenében – a „népies” Petőfit (nyomában Juhász Ferenc, Nagy László, Simon István korai költészetét), a zenében a „felöltöztetett népdalt”, a boldogság tükreként megjelent színpadi néptáncot²⁷. Hogy a mérleg pozitív serpenyőjét is szemügyre vegyük, a Kodály-i százéves programnak több eleme megvalósult, az ének-zene tagozatos iskolák hálózata is ebben az időben alakul ki. S hát a Rábai Miklós nevével fémjelzett Állami Népi Együttes világszínvonala is vitán fölül áll. Az úttörőházakban gazdag „népművészeti” tevékenység alakul ki, s szoros pórázon ugyan, de a Hazafias Népfront keretei közt a honismeret is kivirágzik. (Derzsi 2008). Ha belegondolunk, akkor az úttörőmozgalomnak, később a televíziós Páva-köri mozgalomnak a következő, az előző fejezetben megidézett korszakra átvezető elemeit is fellelhetjük ebben az időben. (Trencsényi 1990, Trencsényi 2010)

Alternativitástól az újpogányságig?

Kritika, diszkontinuitás – hagyományok újraértékelése, a folyamatosság jelenségvilága – ez a szellemi „egyveleg” jelenítette meg tehát a „nomád nemzedék” neofolklorista ideológiáját, s jelenítette meg ennek közművelődési,

---

²⁶ Sztálinnak tulajdonítják a „szocialista művészetpolitika” dogmatikus formuláját: „szocialista tartalom – nemzeti forma”. Sajátos módon az „osztályharcos nemzeti formában” a népi ornamentika jelent meg – a „szocreál” építészetnek (olykor éppen a funkcionalista avantgarde-val szembeni) megnyilatkozásaiban „békétáborszerte”.

²⁷ Ha a korszak design-jét nézzük tankönyvcímlaptól a békekölcsön-kötvényekig, szembeszökő a népi díszítőművészeti motívumok jelenléte.

pedagógiai kultúráját is. Többször felvettem már, mint izgalmas kulturális feladatot: a táncház-mozgalom új népdal-kánonja miképp vállalja s tagadja is egyben az iskolai énekórak Kodály-i normáit. S nem csupán az erdélyi anyag felerősödése volt jellemző, hanem az autenticitás, autentikus előadásmód vállalása szemben a Mester szavával szólván „felöltöztetett” népdallal, az erotikus tartalmak bátrabb megjelenítése, stb. Ezek az apró adalékok mind-mind az „Életreform II.” formulával jelölt értelmezés mellett szólnak, utalva arra a – hazánkban leginkább Németh András és Pukánszky Béla képviselte – neveléstörténeti konvencióra, mely a reformpedagógia eszme-, és társadalomtörténeti gyökerei közt az „életreform-mozgalmakat” tartja hangsúlyosnak.. A közösségi identitás, a közösségkeresés mellett az egyéni, partikuláris életkérdésekre is válaszolni képes, vagy válaszadásra alkalmassá tehető néphagyomány-alkalmazásról van szó. Ha a nyolcvanas évek fontos színpadi néptánc-koreográfiáit nézzük, Györgyfalvai Katalin, Novák Ferenc, Foltin Jolán munkásságát, akkor ez a modern néptáncszínház a *személyes élet* megoldásait legalább annyira kereste, mint a (nem kis részt ironiával, olykor tragikomikus tónussal) kísért nagyközösségi identitáskeresés kihívásait is. Letagadhatatlan: ezekkel az etüdökkel készült fel a színpadi néptáncmozgalom a később, újabb korszakot jelző – kőszínházból szabad terekre, akár a városligeti Királydombra kéredzkedő – nagytablókra is.²⁸

Miért tagadjuk? A „Nomád nemzedék” válasza nem csupán a létező szocializmus kiégett formáinak kritikája volt, de legalább annyira – előbbihez egyébként szorosan összekapcsolódóan – kritika volt a „felöltöztetett, felcícomázott” folklorizmusra is. A hatvanas évek végén járunk. Előtérbe kerül az „öntevékenységnak” az a felfogása, mely – némiképp egy fogyasztói magatartás ellentételezéséeként – a magam csinálta eszközök, magam teremtette világ felértékelődését jelentette. Nem egyszerűen – mint többen láttatják – egy elzárt, elszakított, rosszul értelmezett tradicionalizmus újjáélesztéséről volt szó, hanem sokkalta inkább e hagyománynak modern (posztmodern) társadalmi viszonyok közti funkcionális továbbélésének, újjáteremtésének igényléséről. Az újnép-művészeti mozgalmak nemcsak a folklorizmust – ilyen-olyan okokból – tagadókkal volt vitájuk, de a „múzeumi-folklorizmussal” is.

Igazolható tehát az első fejezetünk alaptétele: a nomád nemzedék neofolklorizmusa jellegzetesen a poszt-modern életérzések kifejeződése volt, ezért lett az ifjúsági kultúrában, s csaknem ezzel egy időben a gyerekkultúrában jól fogadott és népszerű. Ellenkultúra volt ez a dohosodó, krízisbe tartó tradicionális iskolához képest is, erősítő támogatókra lelt viszont a gyermekkönyvkiadásban, nemkülönben az ekkor világszínvonalú gyermekmédiában (rádióban, televízióban is).

Ebben az állapotban érte e kulturális jelenségvilágot a politikai változások sora. Mint fentebb leírtuk, e korszak vívmányai jelentek meg a NAT-ban, alapvetően az

---

²⁸ Csupán jelzem, a magam „pedagógiai” nézőpontját érvényesítve folyamatosan követtem a táncantológiaiák, gyermektánc-antológiaiák műsorait kritikáimban, melyek a Köznevelésben, a Tehetségben, a Tanítóban, az Iskolakultúrában, illetve a Kútbanézők című periodikában nagy számban rendre jelentek. E folyamat igazolható e krónikákból.

alapfokú művészetoktatás kiteljesedésében.

Ebben az állapotában húzódott ki alóla a támogató, értékközpontú média és könyvkiadás. Az ellenkultúra-mivoltát részben átvette az ifjúsági szubkultúra megannyi, világfolyamatokból merítkező, de termékeny hazai „talajra” (értsd társadalmi kihívásokra) találó újdonságaira. Korántsem lebecsülendő, hogy ehhez az új ifjúsági kultúrához képes volt integrálódni a neofolklorizmus megannyi jelensége: a világszínvonalon megjelenő, igazán, immár nemzedékeken át népszerű művészekre gondolhatunk az Experidance-tól Palya Beáig, a Barbaro-tól a Csík-zenekarig, a 2011-ben Kossuth-díjas felvidéki világszene-együttesig, a Ghymesig.

De ebben az állapotában érte az „újmagyarság” körébe sorolható életérzéseknek a jobboldali politikáktól hol túrt, hol támogatott megannyi törekvése is. Az életreform-válaszolási kísérletek helyébe olykor ugyanolyan kellékekkel új (helyesebben új-régi) kulturális identitások kifejezésére is alkalmassá válhatott az a kelléktár, amit a nomádok felhalmoztak.

Az „újpojányság”, bizonyos „okkult” antimodernitás, agresszív nacionalizmus, rasszizmusok eszmerendszere is táplálható ugyanabból a „tisza forrásból”?

Egyre jobban értem spanyol kollégám egykori óvatosságát.²⁹

Irodalom

- Agócs Gergely: A társadalmi dimenziók és a hagyomány megkerülhetetlensége. Kútbanézók 2004. 10. sz.
- Andrásfalvy Bertalan: A népművészet helyes szemlélete. In: Zelnik József (szerk.): Régi és új formák. Budapest. é.n.
- Barna Gábor: Népi kultúra – nemzeti kultúra – nemzeti identitás. In: Jankovics József-Nyerges Judit: Kultúra és identitás. Nemzetközi Magyarországtudományi Társaság. Bp. 2001. 61. o.
- Bausinger, H.: Népi kultúra a technika korszakában. Budapest, Osiris, 1995.
- Berecz András: Bú hozza kedv hordozza. Magon kött énekesek iskolája. Vallomások, párbeszéd, képek a hagyományos dalolásról, éneklésről. Jel Kiadó, Budapest, é.n.
- Bodor Ferenc (szerk.): Nomád nemzedék – ifjúság és népművészet Magyarországon 1970-1980. Selyemgombolyító, Budapest. 1981.
- Burke, P.: Népi kultúra a kora újkori Európában. Budapest, Századvég Kiadó, 1991.
- Derzsi Ottó: A regös Morvay. Neveléstörténet. 2009. 1. sz.
- Demény I.-Gazda K.-Keszeg V.-Pozsony F.-Tánczos V.: Magyar népi kultúra, Kolozsvár, 2008, 11 o.
- Dombi Alice: A tanítók tanítója, Kiss Áron. In: Dombi-Oláh (szerk.): Pedagógiai célkitűzések a XIX. század magyar pedagógiájában. APC Stúdió, Gyula, 2000.
- Falvy Károly: Ritmikus mozgás, énekes játék óvodásoknak, kisiskolásoknak. OPI, Budapest, 1990.

---

²⁹ Sajátos pillanatfelvétel a hetvenes évek neofolklorizmusának változásáról olvasható Kőnczei Csongor tanulmányában (Kőnczei 2002).

Nem tudok szabadulni attól, hogy e folyamatokat a restaurációs újkonzervatív állami ideológia és támogatási rendszer is kíséri. Aggodalmam összefoglaltam publicisztikámban, melynek címe *Vissza XIX. századba*. S nem az Eötvös-i uralkodó eszmékről van szó. (http://oktatasrol.blog.hu/2010/11/03/vissza_a_xix_szazadba_irta_trencsenyi_laszlo)

- Ferencz Barbara-Sikó Dóra: Hollós Gizi a 85. év küszöbén, avagy a magyarországi játszóházak 40 éve. A Kisgyermek, 2010. 2-3. sz.,
- Fényi Tibor: A csillebérci kísérlet. Művészet, 1978. 6. sz.
- Gábor Kálmán: Az ifjúsági kultúra korszakváltása In: Rendszerváltozás és ifjúság szerk. Gazsó Ferenc, Stumpf István, MTA Politikai Tudományok Intézet, Budapest, 1992.
- Gazda Klára: Gyermekvilág Esztelneken, Kriterion, Bukarest, 1981.
- Gerő András: Képzelt történelem – Fejezetek a magyar szimbolikus politika történetéből. Polgart Kiadó, Budapest, 2004
- Gécziné Laskai Judit: Néprajzi ismerettartalmak régi tankönyvekben (kézirat) 2011
- Gécziné Laskai Judit: A hagyományismeret kibontakozásának tudománytörténete (kézirat) 2011
- Gécziné Laskai Judit: Útravaló. Iskolakultúra 2009. 9. sz.
- Gécziné Laskai Judit: Útravaló. <http://www.tani-tani.info/utravalo>
- Hofer Tamás: A „népi kultúra” örökségének megszerkesztése is használata Magyarországon. in. Hofer Tamás: Népi kultúra és nemzettudat. Budapest, 1991
- Hofer Tamás: Paraszti hagyományokból nemzeti szimbólumok – adalékok a magyar nemzeti műveltség történetéhez az utolsó száz évben. In. Niedermüller Péter (szerk.): Nemzeti kultúra. Janus. VI. 1989.
- Hollós Róbertné: Gyermekek, játék, alkotás, Népművelés, 1980. 9. sz.
- Hoppal, M.: Sustainable Heritage in Tradition Based Societies – Fenntartható nemzeti örökség a hagyományalapú társadalmakban – Sustainable Heritage edited by Mihály Hoppal, (Symposium on European Intangible Cultural Heritage, Budapest, April 23-24, 2010), Associate editor: Emese Hanák, European Folklore Institute, 2010.
- Ilyés Gyula: Hattyúdalt ébreszt vagy lehet-e a népnek művészete? Gyorsuló idő. Budapest, 1976., Magvető Kiadó,
- Karácsony Molnár Erika – Kraiciné Szokoly Mária: (szerk.) Hon- és népismeret, néphagyomány az oktató-, nevelőmunkában. Budapesti Tanítóképző Főiskola Továbbképző Füzetek 5, Budapest, 1998.
- Kiss Áron: Magyar népi játékok. Budapest, 1891..
- Klanczay Gábor Gondolatok a népi kultúra, a szubkultúra és az ellenkultúra viszonyáról. In. Múltunk jövője. Szabadelvűek a népi kultúráról. Budapest, 1993. T-Twins
- Könczei Csongor: A táncház kulturális paradoxonjai. Művelődés, 2002. 2. sz.
- Kresz Mária: A hagyományokba való belenevelődés egy parasztfaluban. In. Ortutay Gyula (szerk.): Néprajzi tanulmányok. Budapest, 1947..
- Lévai Péter: Néprajz és tehetség: A táncos egyéniség. Tehetség, 2011. 3. sz.
- Lőrincz D. József: A folklorizmus kutatás általános kérdései. In. Bíró Zoltán-Gagy József-Péntek János (szerk.): Néphagyományok új környezetben. Tanulmányok a folklorizmus köréből, Bukarest, Kriterion, 1987.
- Lukács László: A néprajzi látásmód az ezredfordulón. 2011. <http://www.kodolanyi.hu/szabadpart/szam7/tnt/lukacs1.htm>
- Nagy Tőhötöm: Jezsuiták és szabadkőművesek Szeged, Universum Kiadó, 1990.
- Niedermüller Péter – Zelnik József: Folklor és kulturális alternatívák Népművelési Intézet, Budapest, 1983
- Pataki Ferenc: A Nékosz-legenda. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
- Pukánszky Béla: Die Motive der Lebensreform in der Musikpädagogik von Zoltán Kodály. In. Skiera Ehrenhard-Németh András-Mikonya György (szerk.): Reformpädagogik und Lebensreform in Mitteleuropa - Ursprünge, Ausprägung und Richtungen, länderspezifische Entwicklungstendenzen. Budapest: Gondolat Kiadó, 2006. (Neveléstudománytörténeti tanulmányok; 7.)
- Ratkó Lujza: „Nem úgy van most, mint vót régen. A tánc mint tradíció a nyírségi paraszti kultúrában. Sóstói Múzeumfalú Baráti Köre, Nyíregyháza 1996
- Révai József: Marxizmus, népiesség, magyarság. Szikra, Budapest, 1949

- Szuhay Péter: A magyarországi cigányság kultúrája: etnikus kultúra vagy a szegénység kultúrája, Medicina, Budapest, 1999.
- Tarján Gábor: Folklorizmus és ellenkultúra. In Zelnik József (szerk.): Folklor – Társadalom – Művészet. Kecskemét, 1981.
- Tarján Gábor: Főnevelő hagyomány, Magyar Média-pedagógiai Műhely, Budapest, 1995.
- Trencsényi Balázs: A nép lelke. Nemzetkarakterológiai viták Közép-Európában. Argumentum Kiadó – Bibó István Szellemi Műhely. Budapest, 2011.
- Trencsényi-Papp (szerk.): Kalandozások múltban és jövőben. Művészeti táborok Csillebércen. 1976-1980. Ságvári Endre Könyvszerkesztőség, Budapest, 1981
- Trencsényi László: Nyugat-európai tájékozódás. Pedagógiai Szemle, 1986. 5.sz..
- Trencsényi László: Páva mókusok között. Népművelés – Szinkép, 1990. 2. sz.
- Trencsényi László: Az isten áldja meg Kacsóh Elza nénit. Új Pedagógiai Szemle, 1991. 4. sz.
- Trencsényi László: Elégia az iskola szakmai autonómiája vesztén. Embernevelés, 1999. 3-4. sz.
- Trencsényi László: A hagyományok élettörténetéről, pályafutásáról és a művészeti nevelés új funkcióiról. Kútbanézők, 2004. 10. sz. Trencsényi László: Iskola és tánc tanítás/ tanulás történelmi stációi. Tánc tudományi Közlemények, 2010. 2. sz.
- Trencsényi László: A kulcskompetenciák fogalomrendszere. A "9. kompetencia". Kútbanézők, 2010. 16. sz.
- Trencsényi László Néphagyományoktatás – Pedagógia – Folklorizmus. In. Benedek Krisztina-Sándor Ildikó (szerk.): Útravaló. A néphagyományoktatás közvetítésének módszerei az iskolában. Hagyományok Háza, Budapest, 2010.
- Trencsényi László: A regőcskerészlet tradíciói az úttörőmozgalomban. Új Ifjúsági Szemle, 2010. 1. sz.
- Trencsényi László: Betonút-török. Folkmagazin, 2011. 1. sz.
- Trencsényi László: A maratoni reform. Önkonet, Budapest, 2011. (141-156.o.)
- Trencsényi-Waldapfel Imre: Vergilius pásztori műzsája. In. Pásztori Magyar Vergilius. Officina, Budapest, 1938.
- Trencsényi-Waldapfel Imre: Bellerophontes. MTA Nyelv és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei, 1952. II. 1-4. sz.
- Várszeginé Gáncs Erzsébet: Egy életút a folklór és a pedagógia jegyében. Interjú Barsi Ernővel. http://www.tani-tani.info/egy_eletut_a_folklor
- Várszeginé Gáncs Erzsébet: A folklór generációi. Iskolakultúra, (sajtó alatt)
- Vitányi Iván: Önarckép elvi keretben. Pauz Westermann, Celldömölk., 2007.
- Voigt Vilmos: A művészeti neofolklorizmus fogalmáról. In. Bálint Éva (szerk.): A közvetítő. Egy irodalomtanár emlékezete. Tankönyvkiadó, Budapest, 1979.
- Voigt Vilmos: Hagyomány. {szócikk a kulturális enciklopédiában, szerk.: Kenyeres Ágnes, (szerk): Kulturális Kisenciklopédia. Kossuth Könyvkiadó, Budapest., 1986. 219. o.
- Waldapfel János: Falusi közművelődési egyesületek. Népművelés, 1908.
- Zelnik József: A cselekvés játékos lehetőségei. In. Zelnik József (szerk.): Tokaj. Budapest., 1977.

TARTALOM

A sorozatszerkesztő előszava	3
Köszöntő	4
Trencsényi László megnyitója.....	4
Korreferátumok	6
Rakó József: Kísérlet az Úttörőszövetség megreformálásáért. A hagyományörző őrsvezetői találkozók története	6
Némethy Kálmán: Regös cserkészlet és hagyományörzés	11
Landgráf Katalin: Csillebérci népművészeti táborok az 1970-es évek második felében	15
Balázs György: Hagyományok szerepe gyermekszervezetünk tevékenységében	19
Hozzászólások	24
Írásban benyújtott hozzászólások	28
Zárszó (Révész György).....	30
Függelék	32
Vasvári Diploma	32
Háttér-dokumentum	38
Trencsényi László: Új értékek, régi hagyományok	38
<i>A néphagyomány – és ennek pedagógiai alkalmazása. Történeti vázlat.</i>	41
<i>Alternativitástól az újjogányságig?</i>	46

A Mozgalompedagógiai füzetek sorozat eddig megjelent kötetei:

1. Magyar gyermek- és serdülőkori szervezetek a rendszerváltás idején (2010)
2. Fehér Éva: Rekviem egy közösségért. Az Úttörőegyüttes születése és végnapjai (2010)
3. Trencsényi László: A magyar úttörőmozgalom választásai 1957-1987 (történeti vázlat kísérlete) (2011)
4. Dr. Tóth József: Lobogó láng (2012)
5. Pataki Gyula: Ha élet zengi be az iskolát (Pedagógus – hivatás – szolgálat) (2012)
6. A hagyományok szerepe a gyermekszervezetek tevékenységében (2013)

**A kötet megjelenését támogatta
a Múltunk Öröksége Alapítvány és az Új Helikon Bt.**